

บทที่ 5

การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทใหญ่ ในกระแสความเคลื่อนไหวทางสังคม

ประเพณีในรอบปีของชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองและในสังคมชายขอบของเชียงใหม่ในปัจจุบันมีลักษณะที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ ประเพณีของชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองจะมีเพียงประเพณีสำคัญในบางเดือนเท่านั้น แต่ในขณะที่ประเพณีของชาวไทใหญ่ในสังคมชายขอบจะมีทุกเดือนในรอบปี อย่างไรก็ตามในปัจจุบันท่ามกลางความเคลื่อนไหวทางสังคมก็ทำให้ประเพณีของชาวไทใหญ่ทั้งในสังคมเมืองและสังคมชายขอบมีการปรับเปลี่ยนไปในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในเรื่องวิถีประเพณีพิธีกรรม รวมถึงความเชื่อด้วยเช่นกัน แต่การปรับเปลี่ยนดังกล่าวจะเห็นได้อย่างชัดเจนในสังคมเมืองมากกว่าในสังคมชายขอบ ซึ่งจะกล่าวถึงในแต่ละประเด็นดังนี้

การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่

ในบริบทที่แตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองและสังคมชายขอบนั้นก็คือ พื้นฐานประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ในวัดป่าเป้าและวัดกุ้เต้าในปัจจุบันเกิดจากการรื้อฟื้นรากประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมและแสดงถึงอัตลักษณ์ตัวตนของชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในสังคมเมือง แต่ในขณะที่ประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ในวัดนาหวายและวัดเวฬุวันซึ่งอยู่ในสังคมชายขอบมีพื้นฐานมาจากการรวมตัวกันของชาวไทใหญ่กลุ่มใหญ่ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในระยะไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา ดังนั้น ประเพณีพิธีกรรมในสังคมชายขอบจึงมีความเป็นกลืนอายเป็นรูปแบบประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นของชาวไทใหญ่ในดินแดนบ้านเกิดเขตรัฐฉาน ซึ่งประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นมีทั้ง 12 เดือนในรอบปี แต่อย่างไรก็ตามในบริบทที่สังคมมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาที่ย่อมส่งผลถึงการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่โดยเฉพาะในสังคมเมืองให้เป็นไปในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนระยะเวลาในการจัดประเพณีพิธีกรรม

การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่นั้นมีปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในสังคมเมือง ในสังคมเมือง ประเพณีที่มีการปรับเปลี่ยนทางกำหนดการและระยะเวลาในการจัดงานก็คือ งานปอยส่างลอง งานปอยส่างลองในสังคมเมืองจัดขึ้นครั้งแรกที่วัดป่าเป้าเมื่อ ปี พ.ศ. 2536

โดย พระอธิการอินตา อินทวิโร ท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้ริ่ฟื้นประเพณีของชาวไทใหญ่ขึ้นมาใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นให้วัดต่าง ๆ ในสังคมเมืองที่เป็นศูนย์รวมของชาวไทใหญ่เริ่มรื้อฟื้นประเพณีดังกล่าวตามกันมา ดังเช่น วัดกุ้เต้าก็ได้จัดประเพณีปอยส่างลองมาได้เป็นระยะ 10 ปีแล้ว นับจากปี พ.ศ. 2546 โดยผู้ริ่ฟื้นจัดประเพณีดังกล่าวก็คือ ท่านพระครูประกาศธรรมรังสี เจ้าอาวาสวัดกุ้เต้า แต่อย่างไรก็ตาม กำหนดการในการจัดงานปอยส่างลองวัดป่าเป้าและวัดกุ้เต้าก็แตกต่างกันไป กล่าวคือ วัดป่าเป้ามีกำหนดการการจัดงานปอยส่างลองในเดือนเมษายน แต่วัดกุ้เต้ามีกำหนดการจัดงานปอยส่างลองในเดือนมีนาคม ส่วนในเรื่องของระยะเวลาในการจัดงานนั้นมีระยะเวลาที่เท่ากัน คือ 3 วัน ซึ่งเดิมทีตามกำหนดการของชาวไทใหญ่จะเริ่มจัดปอยส่างลองกันในช่วงเดือน 4 ไทใหญ่ หรือช่วงเดือนมีนาคมตามปฏิทินสากล แต่เนื่องด้วยการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล ก็ทำให้งานปอยส่างลองต้องมีกำหนดการและระยะเวลาในการจัดงานปรับเปลี่ยนไปตามที่หน่วยงานของรัฐบาลกำหนด เช่นในการจัดงานปอยส่างลองของวัดป่าเป้าก็ต้องจัดช่วงต้นเดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงเทศกาลท่องเที่ยวก่อนที่จะงานประเพณีสงกรานต์จะเริ่ม และจัดงานในระยะเวลา 3 วันเพื่อมิให้ระยะงานนานเกินไป

ในแง่ของการจัดงานปอยส่างลองตามปฏิทินของชาวไทใหญ่ในแบบดั้งเดิมและการจัดงานปอยส่างลองในสังคมเมืองเชียงใหม่ นั้น คุณสมปอง ไตตุมแก่น ชาวไทใหญ่ในเขตรัฐฉานที่ย้ายเข้ามาอยู่ในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ (สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2555) ได้กล่าวว่า “ถ้าเป็นปอยส่างลองที่ไทใหญ่ก็จะจัดกันช่วงเดือน 4 (มีนาคม) เพราะเดือน 4 ไม่ร้อนไม่หนาว อีกอย่างงานต่าง ๆ ก็ไม่ค่อยยุ่งเท่าไรและยังไม่เข้าหน้าฝน เดือน 4 นี้จึงเหมาะที่สุด ภายหลังมาก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไม่ตามอย่างวัฒนธรรมเก่า แหวกแนวไปเรื่อย ๆ พอมาอยู่เมืองไทยก็ไม่ได้ทำไร่ไถนา มาเป็นลูกจ้างเขา ก็เลยไม่จำเป็นต้องตามอย่างวัฒนธรรมประเพณีในยุคก่อน ๆ ก็ไม่ต้องเป็นเดือน 4 เดือนไหนก็ได้แล้วแต่สะดวก ตอนที่มาเชียงใหม่ยุคแรก ๆ ตอนนั้นที่วัดป่าเป้าไม่มีงานปอยส่างลอง งานปอยส่างลองปีนี้ (พ.ศ. 2555) จัดขึ้นเป็นครั้งที่ 19 วัดป่าเป้าเป็นที่เริ่มก่อนในเมืองเชียงใหม่ ส่วนวัดกุ้เต้าก็จัดตามมาภายหลัง แต่ไม่เกิน 10 ปีที่ผ่านมา ตอนนี้ขยายไปทุกที่เลย”

ในส่วนของกำหนดการและระยะเวลาการจัดงานปอยส่างลองในวัดป่าเป้า ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ พระมหานุพันธ์ อภิวิฑูมโน รองเจ้าอาวาสวัดป่าเป้า (สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า “เรื่องกำหนดการจัดงานปอยส่างลอง ตอนแรกทางวัดกำหนดเองอยู่แล้ว คือ เป็นช่วงที่เด็กปิดภาคเรียน เพื่อจะได้ให้เด็กมาอบรมคุณธรรมภายในวัดในช่วงปิดภาคเรียน พอจัดมา

เรื่อย ๆ มันก็เริ่มดัง ที่นี้ทางวัดก็ร่วมกับเทศบาลบ้าง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยบ้าง บรรจุ ประเพณีปอยส่างลองอยู่ในปฏิทินการท่องเที่ยวของทางจังหวัดด้วยของประเทศด้วย ก็เลยเอา วันที่ 4-5-6 เมษายน มาเรื่อย ๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไร คือ จัดมา 19 ปีแล้ว ก็ยังเป็น 4-5-6 เมษายน อย่างน้อยๆ วัดป่าเป้าเป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดงานปอยส่างลองครั้งแรกของในตัวเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แต่ตอนหลังมันก็แผ่ไปหลาย ๆ ที่ เมื่อก่อนนี้เราจะรู้จักแค่ที่แม่ฮ่องสอน แต่ที่เชียงใหม่ไม่มีก็เลยเอาวัดป่าเป้าเป็นจุดศูนย์กลางรวม ที่นี้ทางราชการ ทางการท่องเที่ยวก็เริ่มรู้จัก ในส่วนนี้ ก็เลยใช้ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้มาชมวัฒนธรรมไทใหญ่ในวัดป่าเป้า ช่วงวันที่ 4-5-6 เมษายน ก็เลยเป็นวันตายตัว ถ้านักท่องเที่ยวจะมาชมงานประเพณีปอยส่างลองก็ต้องมา ช่วงนี้ ในส่วนรูปแบบของงาน หน่วยงานของรัฐให้สิทธิ์กับทางวัดโดยตรงอยู่แล้วให้ทางวัดเป็นผู้จัดงานเอง แต่หน่วยงานทางราชการเป็นผู้รับรู้และผู้สนับสนุน สำหรับสถานที่จัดงานจะจัดตรง ช่วงท่าแพ หรือแห่จากอนุสาวรีย์มา ทางวัดเป็นผู้ออกกำหนดการเองและคิดรูปแบบกันเอง ปีนี้ที่ไม่ได้เปิดที่ช่วงท่าแพ แต่มาเปิดงานภายในวัดนี้ก็เรื่องความไม่สะดวกของสถานที่และงบประมาณด้วย เขาเรียกว่าจัดไปตามงบประมาณที่มันมีให้มันออกมาดูดีที่สุด ส่วนระยะเวลา การจัดงานสมัยก่อนที่วัดจัดงานปอยส่างลองครั้งแรกจัดประมาณ 5 วัน นี่ก็นานเกินไปปัจจุบัน เหลือเพียง 3 วัน"

ในส่วนของการกำหนดการและระยะเวลาการจัดงานปอยส่างลองในวัดกุ้เต้า ในอำเภอเมือง เชียงใหม่ คุณยงยุทธ จันทกุล ประธานชุมชนพัฒนาบ้านกุ้เต้า (สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า "กำหนดการการจัดปอยส่างลอง ทางวัดจะกำหนดเอง ดูเป็นช่วงที่ 1) เด็กปิดเทอม 2) ก่อนสงกรานต์ คือ ประมาณปลายเดือนมีนาคม เพราะต้องขออนุญาตเจ้าคณะอำเภอ ก่อน เพราะบวชส่างลองจะต้องมีใบสุทธิ อนุญาตบวช ส่วนระยะเวลาการจัดงานตั้งแต่จัดมาปีนี้เป็น ปีที่ 10 (นับจากปี 2546) ก็ 3 วันมาตลอด วันสุดท้ายบวชแล้วก็จบ เหลือแต่สมโภช เณร อย่างเดียว ทำพิธีในวิหาร อยู่ที่วัด 7 วัน หลังจาก 7 วัน รูปไหนจะไปจำวัดต่อที่วัดใกล้บ้านของ ตัวเองก็ย้ายไป แต่ส่วนใหญ่ 7 วันก็สึก เหลือน้อยเหลือสัก 7-8 รูป ที่อยู่ยาวจนถึงเดี๋ยวนี้" ทางด้านสังคมชายขอบ การจัดงานประเพณีปอยส่างลองทั้งวัดนาหวายและวัดเวฬุวันจัดกัน ตามปฏิทินท้องถิ่นของชาวไทใหญ่นั้นคือ ช่วงเดือน 4 ไทใหญ่ หรือในเดือนมีนาคมของทุกปี แม้ว่า การจัดงานจะไม่ถูกจำกัดกำหนดการใด ๆ จากหน่วยงานของรัฐเหมือนดังเช่นวัดป่าเป้าในสังคม เมือง แต่ในด้านงบประมาณการจัดงานของวัดทั้งสองนั้นจำเป็นที่จะต้องได้รับงบประมาณ สนับสนุนการจัดงานจากหน่วยงานของรัฐ เนื่องด้วยงานประเพณีปอยส่างลองถือเป็นประเพณี สำคัญที่สุดของชาวไทใหญ่ การจัดงานแต่ละครั้งจึงต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และมีอาจจะ

จัดกันเองในแต่่วัดได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและแต่ละวัดต้องผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันจัดงานปอยส่างลองในแต่ละปี ดังเช่น ในปี 2551 วัดเวฬุวันรับหน้าที่จัดงานดังกล่าว จากนั้นในปี 2552 วัดนาหวายก็รับหน้าที่จัดงานลำดับต่อไป

ในแง่ดังกล่าวนี้ พระครูวิมลสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดนาหวาย (สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า "การกำหนดวันจัดงานปอยส่างลองนั้น ทางวัดเรากำหนดเอง แต่ที่ผ่านมาเราก็ของบประมาณจากอบต. เขาก็มาช่วย 2 หมื่น พอเป็นพิธี เทศบาลตำบลเมืองนะ ตั้งงบประมาณทางด้านวัฒนธรรมไว้น้อยเกินไป แต่ละบ้าน แต่ละเผ่า แต่ละศาสนา เราก็ต้องการในส่วนนี้"

ในส่วนของระยะเวลาในการจัดงานปอยส่างลองที่ตำบลเมืองนะ คุณอมรเทพ ปูกคำ พ่อหลวงบ้านเมืองนะ (สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2555) กล่าวว่า งานปอยส่างลองที่ตำบลเมืองนะปัจจุบันจัดกัน 5 วัน แต่เอาจริง ๆ วันเตรียมตัวก็ 7 วัน ก่อนวันจัดงานพ่อเผ่าพ่อแก่จะมาดูว่าวันที่ต้องไปลงผิงเสาซุ้ม (ที่ปักชั่วคราวของส่างลองและเครือญาติ) เขาก็ต้องไปแล้ว 1 วัน ลงทำซุ้มนี้บางคนวันเดียวก็ไม่เสร็จ ต้องทยอยทำ พอทำซุ้มเสร็จ ช่างไฟก็ต้องเดินไฟให้ คั้นแรกลงไฟยังไม่นับ นับจริง ๆ คือวันที่มีส่างลอง พอความพร้อมมี พรุ่งนี้ก็มีส่างลอง"

ดังความสัมภาษณ์ที่กล่าวมา กำหนดการในการจัดงานปอยส่างลองของชาวไทใหญ่แต่เดิมนั้นมักจะจัดกันในช่วงเดือน 4 ไทใหญ่ หรือเดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งในด้านของสังคมชายขอบในตำบลเมืองนะ ทั้งวัดนาหวายและวัดเวฬุวันต่างก็จัดงานปอยส่างลองในช่วงเดือนมีนาคมตามกำหนดการของประเพณีท้องถิ่น ส่วนในสังคมเมืองนั้นในบริบทที่อยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยว วัดป่าเป้าซึ่งเป็นวัดแรกที่เริ่มรื้อฟื้นในการจัดงานประเพณีดังกล่าวและได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากนักท่องเที่ยว จึงถูกระบุกำหนดการโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้จัดในช่วงวันที่ 4-5-6 เมษายน ตามปฏิทินท่องเที่ยวของทุกปี และจัดในระยะ 3 วัน ก่อนช่วงวันสงกรานต์ในฤดูกาลท่องเที่ยว แต่ในขณะที่วัดกุเต้าซึ่งจัดประเพณีปอยส่างลองตามมาทีหลังนั้น มิได้ถูกจำกัดให้จัดงานตามปฏิทินของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแต่อย่างใด ในกรณีดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าในบริบทที่ทางวัดป่าเป้าเป็นผู้ริเริ่มจัดงานปอยส่างลองมาก่อนวัดอื่นในสังคมเมือง จึงทำให้กำหนดการในการจัดงานปอยส่างลองถูกกำหนดลงในปฏิทินท่องเที่ยวของประเทศไทยให้ไปตามวันและมีระยะเวลาในการจัดงานตามที่หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดไว้เพื่อเป็นที่จดจำของนักท่องเที่ยวเสมอมา

2. การปรับเปลี่ยนบทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเพณีพิธีกรรม

เนื่องด้วยในบริบทของสังคมเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งการท่องเที่ยว และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้บรรจงานปอยส่างลองซึ่งเป็น

ประเพณีสำคัญของชนชาติพันธุ์ไทใหญ่ลงในปฏิทินการท่องเที่ยว ปัจจุบันดังกล่าวนอกจากจะทำให้กำหนดการและระยะเวลาการจัดงานคลาดเคลื่อนไปจากคติประเพณีดั้งเดิมแล้ว ก็ยังทำให้บทบาทของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดประเพณีปอยส่างลองของวัดไทใหญ่ในสังคมเมืองต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลจากหน่วยงานของภาครัฐด้วยเช่นกัน

ดังในกรณีของวัดป่าเป้าและวัดกุเต้าที่จัดงานปอยส่างลองในปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมาวัดป่าเป้าได้เชิญผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในส่วนจังหวัดทางภาคเหนือเป็นผู้มาเปิดงาน เนื่องด้วยหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนั้นให้งบประมาณสนับสนุนการจัดงานดังกล่าวในวัดป่าเป้าเสมอมา ในแง่นี้พระมหาอนุพันธ์ อภิวิฑูมโน รองเจ้าอาวาสวัดป่าเป้า (สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า “เวลามีกงานปอยส่างลอง ทางวัดจะติดต่อไปทางผู้ใหญ่ให้มาเปิดงาน ถามว่าว่างไหมช่วงนี้ จะให้ท่านมาเป็นเกียรติเป็นประธานในการเปิดงาน บางทีก็เป็นผอ.การท่องเที่ยวบ้าง นายกเทศมนตรีบ้าง หน่วยงานไหนที่ช่วยสนับสนุนทางวัดก็ให้ความสำคัญกับหน่วยงานนั้นเป็นหลัก เช่น ททท. เทศบาล แต่ที่ผ่านมามีงานปอยส่างลองได้รับงบประมาณสนับสนุนจากของททท. เป็นส่วนใหญ่ ช่วงหลังเทศบาลตัดงบประมาณออกไป ไม่ค่อยสนับสนุนเขาบอกว่างบประมาณในส่วนนี้ไม่พอ มีจำกัด จะมีแต่หน่วยงานของการท่องเที่ยวที่ให้ประจำทุกปี ส่วนเทศบาลจะให้เป็นวัดมากกว่า เช่น การจัดตั้งเวที บุคลากร ก่อนหน้านั้นทางเทศบาลให้งบประมาณสนับสนุนมาตลอดแต่ปี 2 ปีนี้ไม่ได้ให้ ทางวัดก็เอาแค่ในส่วนของ ททท. งบประมาณหนึ่งของททท. รวมกับงบกองกลางของวัดก็นำไปใช้จัดงานกันไป”

ในส่วนของวัดกุเต้า บทบาทของบุคคลจากหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเปิดงานปอยส่างลองในปีพ.ศ. 2555 นั้น ก็คือ รองนายกเทศมนตรีจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการเชิญบุคคลสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐมาเป็นเกียรติในการเปิดงานประเพณีที่สำคัญของชาวไทใหญ่นั้นคุณยุทร จันทกุล ประธานชุมชนพัฒนาบ้านกุเต้า (สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า “เวลาทางวัดจัดงานก็ต้องมีบุคคลสำคัญมาเปิดงาน ถ้าเป็นทางฆราวาส เราต้องเป็นผู้ประสาน แต่ถ้าเป็นทางสงฆ์ ท่านครูบาจะทำหนังสือเชิญ ถ้าเป็นทางฆราวาส เช่น ติดต่อนายกเทศมนตรี ผมจะต้องเป็นฝ่ายดูแลตรงนี้ ที่เคยเชิญมามีนายกเทศมนตรี มีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดจังหวัด ตรงนี้เคยมีผู้ว่าราชการมา 2 ครั้ง แต่นายอำเภอเมืองจะมาบ่อย”

การเชิญบุคคลจากหน่วยงานภาครัฐมาเป็นประธานในการเปิดงานประเพณีของชาวไทใหญ่ที่วัดกุเต้า นั้นค่อนข้างแตกต่างจากวัดป่าเป้าคือ การเชิญบุคคลสำคัญของวัดกุเต้า นั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของการจัดงานโดยมิได้เกี่ยวข้องกับการให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานจากหน่วยงานภาครัฐแต่อย่างใด ซึ่งในแง่นี้พระครูประภัสร์

ธรรมรังษี เจ้าอาวาสวัดกุเต้า (สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2555) กล่าวว่า "เราไม่ได้บสนับสนุนอะไรสักอย่าง เราก็ไม่อยากไปกวนใจเขา ถ้าทำเรื่องของเขาก็ได้เหมือนกัน แต่เราเกรงใจเขา"

ในสังคมชายขอบ ในกรณีของบ้านนาหวายและบ้านเมืองนะซึ่งเป็นชุมชนชายขอบที่อยู่ห่างไกล ประเพณีในท้องถิ่นดังกล่าวนี้จึงเป็นประเพณีที่จัดตามวิถีประจำกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยมิได้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐมากนัก นอกจากการของบสนับสนุนบางส่วนในการจัดงาน ดังนั้นในการเปิดงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ จึงเป็นแบบไม่มีพิธีการหรือหากมีก็เป็นพิธีเปิดที่เรียบง่ายโดยผู้บริหารระดับท้องถิ่นมาเป็นเกียรติในพิธีเปิด ในแง่ดังกล่าวนี้บ้านนาหวายพระครูวิมลสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดนาหวาย (สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า "ทางวัดถ้ามีงานปอยสำคัญก็จะเชิญกำนัน พ่อหลวงในหมู่บ้านและตำรวจ เราไปไม่ถึงนายอำเภอ" ในส่วนของคุณอมรเทพ ปุกคำ พ่อหลวงบ้านเมืองนะ (สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2555) กล่าวว่า "ถ้าทางวัดมีงานสำคัญอย่างปอยสา่งลอง ทางวัดไม่มีพิธีเปิด ปอยสา่งลองเราไม่ทำพิธีเปิด ทำก็ทำเลย"

นอกจากบทบาทของบุคคลจากหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับงานประเพณีพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่แล้ว ในพื้นที่วัดในสังคมเมืองที่เป็นศูนย์รวมในการจัดประเพณีของชาวไทยใหญ่และเป็นพื้นที่แห่งการท่องเที่ยว บทบาทของผู้คนที่มาร่วมงานจึงมิได้มีเฉพาะชาวไทยใหญ่อีกต่อไป การได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนั้นเป็นแรงผลักดันให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างสนใจเข้ามาชมงานปอยสา่งลอง ซึ่งเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ พระมหานูพันธ์ อภิวิฑูมโน รองเจ้าอาวาสวัดป่าเป้า (สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า "ปัจจุบันคนที่มางานประเพณีที่วัดส่วนมากเป็นไทใหญ่ และก็มีคนเมือง นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ไทใหญ่รอบนอกก็มาเยอะ เวลาจะมีงาน เขาก็รู้ของเขาเอง"

ในแง่มุมนี้เองที่ทำให้เห็นข้อแตกต่างกับการจัดประเพณีปอยสา่งลองในสังคมชายขอบดังในกรณีของบ้านนาหวายและบ้านเมืองนะซึ่งเป็นชุมชนชายขอบ บทบาทของผู้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับงานก็มีเพียงเฉพาะชาวไทยใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเท่านั้น เนื่องด้วยความที่วัดนาหวายและวัดเวฬุวันเป็นพื้นที่ชายขอบและยังไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดังนั้นจึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก และทำให้ชาวไทยใหญ่ในพื้นที่ชายขอบยังคงดำเนินงานประเพณีตามแบบวิถีในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นกำหนดการหรือระยะเวลาการจัดงาน รวมถึงบทบาทของบุคคลที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในงานประเพณีก็ตาม

3. การปรับเปลี่ยนทางด้านรูปแบบของประเพณีพิธีกรรม

3.1 การลดทอนประเพณีพิธีกรรมในรอบปีของไท

ประเพณีพิธีกรรมในรอบปีของชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองและสังคมชายขอบในกรณีศึกษา เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกันแล้วก็พบว่า ประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองนั้นมีเป็นเพียงบางเดือน แต่ในขณะที่ประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ในสังคมชายขอบยังมีทุกเดือนในรอบปี

จากการรวบรวมข้อมูลประเพณี 12 เดือนของไทใหญ่ โดยหนานันทา ซึ่งเป็นชาวไทใหญ่จากรัฐฉานและเคยเป็นพระสงฆ์จำอยู่ที่วัดป่าเป้า (สมโชติ อ๋องสกุล, 2546, หน้า 421-427) และจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากลุงอินคำ นุสรียา (สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2557) ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ใกล้วัดกุเต้า ได้กล่าวถึง ประเพณีสำคัญ ๆ ของชาวไทใหญ่ในอดีต ที่ได้ยึดปฏิบัติกันในแต่ละเดือน มีดังนี้

ประเพณีเดือนมกราคม หรือเดือนก่ำ คำว่า ก่ำ ในภาษาไทใหญ่หมายถึงการละเว้นหรือหลีกเลี่ยงงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่หรืองานแต่งงาน การเดินทางไกล เดือนนี้ชาวไทใหญ่จึงงดการจัดงานมงคลทั้งหลาย ส่วนพระสงฆ์ก็เข้าปริวาสกรรม

ประเพณีเดือนกุมภาพันธ์ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันมาฆบูชา ชาวไทใหญ่จะถวาย“ข้าวหย่ากู่” (ข้าวยาคุ)หรือข้าวมธุปายาส โดยชาวไทใหญ่นำข้าวเปลือกซึ่งติดกับขมชนกุเต้า ขมชนป่าเป้า ข้าวม้อย และทำแพจะมีการทวนข้าวเหนียวแดงหรือที่เรียกว่าข้าวหย่ากู่ หลังจากนั้นก็จะนำไปถวายพระ ส่วนที่เหลือจึงนำไปแจกจ่ายและแลกเปลี่ยนกันระหว่างคนไทใหญ่ที่รู้จักในแต่ละบ้าน นอกจากนั้นแล้วยังมีการถวายข้าวพระเจ้าหลวงที่เรียกว่า ข้าวหอมต่อหลวง และถวายผ้าไตรแด่พระภิกษุสงฆ์ภายในวัด

ประเพณีเดือนมีนาคม ในเดือนนี้ชาวไทใหญ่จะหยุดงานไปทำบุญไหว้พระธาตุในแต่ละเมือง นอกจากนั้นแล้วยังมีงานประเพณีสำคัญอีกงาน คือ งานปอยส้างลอง (บรรพชา) โดยในวันแรกของงานปอยส้างลองที่เรียกว่าวันรับส้างลอง ตอนเช้าจะมีพิธีอัญเชิญเจ้าเมืองมาร่วมในพิธีเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ประเพณีเดือนเมษายน มีประเพณีสำคัญคือประเพณีสงกรานต์ ซึ่งจะมีการก่อเจดีย์ทรายเป็นชั้น ๆ 3-7 ชั้น เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยจะมีการนำตุ้มมาปักบนเจดีย์กองทราย และมีการทำบุญ หลังจากแต่ละคนทำบุญที่วัดแล้ว จะมีประเพณี “กั้นตอ” เจ้าอาวาส หรือ แสดงความเคารพเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ

ประเพณีเดือนพฤษภาคม มีประเพณีทำบุญวันวิสาขบูชา และประเพณี “ปอยซอน

น้ำ" (ตวงน้ำ) ซึ่งพระสงฆ์และชาวบ้านต้องตวงน้ำพระพุทธรูปก่อน จากนั้นชาวบ้านจึงตวงน้ำพระสงฆ์ทุกรูปในวัด

ประเพณีเดือนมิถุนายน มีประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมือง ในแต่ละหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ จะมี "หอเจ้าเมือง" คือสถานที่สักการะเพื่อระลึกถึงสิ่งสูงสุดหรืออำนาจที่ไม่ใช่ทางพุทธศาสนา เช่น ผีและเทวดา พิธีกรรมนี้เรียกว่า "ขึ้นเจ้าเมือง" เพื่อตอบแทนบุญคุณเจ้าเมืองที่ให้ความคุ้มครองหมู่บ้านมีความสุขและอุดมสมบูรณ์

ประเพณีเดือนกรกฎาคม มีประเพณีเข้าพรรษา และในวันพระช่วงเข้าพรรษา คนเฒ่าคนแก่จะมานอนจง(นอนวัดจำศีล) ซึ่งจะมีหัวศีลหรือเจ้าภาพผู้รับอาสาการทำอาหารถวายพระสงฆ์และ เลี้ยงผู้มานอนวัดปฏิบัติธรรม ในตอนเช้าเจ้าภาพจะถวาย "ข้าวขมต่อ" หรือถวายข้าวพระพุทธรูป ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ และเลี้ยงอาหารผู้มานอนวัดด้วย ประเพณีนี้เรียกว่า "ปอยจำ๊ะ" (จาอะ) หรือที่ชาวไทใหญ่ในตำบลเมืองนะเรียกว่า "แฮนหัวศีล"

ประเพณีเดือนสิงหาคม มีประเพณี "ปอยฮอลิก" หรือ เทศน์ธรรม ชาดก เทศน์มหาชาติ

ประเพณีเดือนกันยายน เป็นช่วงกลางฤดูเข้าพรรษา มีประเพณี "ปอยต่างขมต่อโหลง" ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ "ขมต่อโหลง" หมายถึงการถวายข้าวพระพุทธรูปจำนวน 49 ก่อน ส่วนเครื่องประกอบพิธีนั้นก็อย่างเช่น ผลไม้ ขนมหวาน ดอกไม้ ธูปเทียน เป็นต้น

ประเพณีเดือนตุลาคม มีประเพณีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้คนตาย เรียกว่า "แฮนขอมต่างตัว" หรือ "ปอยโก๊ะ" นอกจากนั้นในเดือน 11 นี้ มีประเพณีออกพรรษาในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ หรือ "ปอยออกหวา" ในวันดังกล่าวชาวไทใหญ่จะทำ "แข่งสา่งปืด" หรือ "จองพารา" ถวายเป็นพุทธบูชา ครั้นกลางคืนพระสงฆ์และชาวบ้านจะเวียนเทียน และมีการแสดงนก-โต

ประเพณีเดือนพฤศจิกายน มีประเพณีทอดกฐิน หรือ "ปอยหลู่สา่งกาน" (หลู่ หมายถึง ทำบุญ สา่งกาน หมายถึง จีวร) ส่วนในช่วงค่ำคืบย่านซ้างเผือกและปาเป้าก็จะมีพิธี "ถวายโหลง" หรือ "หลู่โหลง" (โหลง หมายถึง ฟีน) หรือบ้างก็เรียกว่า "ถวายตันเกียะ" (เกียะ หรือ เคียะ ในภาษาเขียน หมายถึง ไม้สนที่มักใช้เป็นฟีน) โดยจะนำเอาไม้มาตกแต่งทำเป็นรูปเจดีย์

¹ จาอะ หมายถึง การให้บริจาค

² แฮนหัวศีล แฮน หมายถึง เตรียม, ตระเตรียม หัวศีล หมายถึง เจ้าภาพผู้รับอาสาทำอาหารถวายพระสงฆ์และผู้มานอนวัดปฏิบัติธรรม

เพื่อจุดไฟถวายพระพุทธรูปและพระสงฆ์เพื่อให้ความอบอุ่นในเวลากลางคืน

ประเพณีเดือนธันวาคม เป็นเดือนเริ่มต้นเข้าสู่ศักราชใหม่ ชาวไทใหญ่จะมีการทำบุญ "दानข้าวใหม่" และข้าวดำงา(ข้าวคลุกงา)ถวายพระพุทธรูป และถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

ในสังคมเมือง จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดป่าเป้า (พระอธิการอินตา อินฺทวิโร) และเจ้าอาวาสวัดกุเต้า(พระครูประกาศธรรมรังษี) เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองก็พบว่า ปัจจุบันประเพณีในรอบปีที่สำคัญเหลืออยู่เพียงไม่กี่ประเพณี ซึ่งได้แก่

ประเพณีเดือนกุมภาพันธ์ มีประเพณีทำบุญวันมาฆบูชา แต่ชาวไทใหญ่ที่มาทำบุญก็มีได้กว่นข้าวเหนียวแดงหรือที่เรียกว่าข้าวหย่ากุ่มถวายวัดตั้งแต่ก่อน

ประเพณีเดือนมีนาคม (วัดกุเต้า) และเมษายน (วัดป่าเป้า) มีประเพณีปอยสาংลอง

ประเพณีเดือนเมษายน มีประเพณีสงกรานต์ ถวายตุงและไม้ค้ำต้นโพธิ์ โดยทางวัดได้ก่อเจดีย์ทรายเพื่อให้ศรัทธามาปักตุงถวาย ซึ่งปัจจุบันทางวัดได้จัดเตรียมตุงรวมถึงไม้ค้ำต้นโพธิ์ไว้สำหรับศรัทธาผู้ที่ต้องการทำบุญกับทางวัด

ประเพณีเดือนพฤษภาคม มีประเพณีทำบุญวันวิสาขบูชาและสงฆ์น้ำพระธาตุ

ประเพณีเดือนกรกฎาคม มีประเพณีเข้าพรรษา มีงานบุญถวายผ้าอาบน้าฝน พร้อมเครื่องไทยทานแก่พระภิกษุสงฆ์ ในช่วงเข้าพรรษานี้ทางวัดป่าเป้าจะจัดให้มี "โครงการบวชนุ่งห่มขาวเผ่าหนุ่ม"ขึ้นในช่วงปลายเดือน ซึ่งจะมีบรรดาผู้เฒ่าผู้แก่หนุ่มขาวห่มขาวไปถืออุโบสถศีลที่วัด ในส่วนของประเพณีแฮนหัวศีล ปัจจุบันจัดกันน้อยลง เนื่องจากการรวมตัวของผู้นั้นเป็นไปค่อนข้างยาก

ประเพณีเดือนกันยายน มีประเพณีถวายข้าวพระเจ้าหลวง(พระประธาน) หรือที่เรียกว่า ต่างขอมต่อหลวง

ประเพณีเดือนตุลาคม มีประเพณีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้คนตาย(แต่มักทำเป็นส่วนบุคคล) และ มีประเพณีออกพรรษาและมีการทำจองพารา ซึ่งนอกจากการทำบุญร่วมกันที่วัดแล้วยังมีการแสดงต่าง ๆ เช่น การฟ้อนดาบ การฟ้อนโต การฟ้อนกิ่งกะหว่า นอกจากนี้ทางวัดกุเต้ายังจัดประเพณีปอยตันแปก (ตันสน) หรือ ถวายโหล คือ การนำไม้สนไม้พินมามัดรวมกันและประดับด้วยกระดาษสีต่าง ๆ และจุดถวายเป็นพุทธบูชาในคำคืนวันออกพรรษา โดยได้รับความร่วมมือจากสมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่ในการจัดปอยดังกล่าว

ประเพณีเดือนพฤศจิกายน มีประเพณีทอดกฐิน ประเพณีถวายข้าวพระเจ้าหลวงที่เรียกว่า ต่างขอมต่อหลวง และถวายผ้าไตรแด่พระภิกษุสงฆ์ที่อาศัยอยูภายในวัด

ประเพณีเดือนธันวาคม มีงานปอยปีใหม่ไต่ที่วัดกุเต้า ซึ่งจะมีการจัดแสดงคอนเสิร์ต

อย่างยิ่งใหญ่ภายในวัด และมีการจัดห้องนิทรรศการแสดงประวัติศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชนชาติไต(ไทใหญ่) ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของไทใหญ่ด้วยเช่นกัน

ในช่วงการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่ผ่านมา ประเพณีไทใหญ่บางอย่างในสังคมเมืองที่เคยหายไปก็ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาปฏิบัติใหม่ ซึ่งในแง่นี้พระอธิการอินตา อินฺทวิโร เจ้าอาวาสวัดป่าเป้า (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2555) กล่าวว่า "ประเพณีไทใหญ่ในวัดป่าเป้า สมัยก่อนมีครบทั้ง 12 เดือน แต่ปัจจุบันมีไม่ครบ ทางวัดก็พยายามจะฟื้นฟูขึ้นมา ปัจจุบันฟื้นฟูมาได้ 2-3 ประเพณีแล้ว เช่น ปอยสา่งลอง ออกหว่าหลู่จงพารา สาเหตุที่ประเพณี 12 เดือน บางประเพณีหายไป เนื่องจากชุมชนไทใหญ่รอบ ๆ วัดหายไป คนเฒ่าคนแก่ก็ล้มตายไปหมดแล้ว ปัจจุบันที่เหลืออยู่ที่ข้างเผือกมีไม่กี่หลัง เช่น เจ้าของโรงแรมข้างเผือก ส่วนชุมชนที่บริเวณวัดป่าเป้าปัจจุบันก็เป็นคนที่อื่นมาอยู่กัน ที่เป็นคนไทใหญ่นัก่อน ๆ ก็หายไปเกือบหมด"

ในสังคมชายขอบ ปัจจุบันประเพณีท้องถิ่นในรอบปีของชาวไทใหญ่ ที่วัดนาหวาย และวัดเวฬุวันบ้านเมืองนะ มีลักษณะคล้ายกับประเพณีไทใหญ่ของสังคมเมืองในอดีต คือ มีประเพณีต่าง ๆ ครบทั้ง 12 เดือน ซึ่งประเพณีสำคัญของชาวไทใหญ่ที่ตำบลเมืองนะในแต่ละเดือน มีดังนี้

ประเพณีเดือนมกราคม มีประเพณีเข้าवास หรือ เข้าปรีวาสกรรม คือ ในเดือนนี้จะมีกรนิมนต์พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ มาร่วมปฏิบัติภาวนาในป่าช้าและทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งชาวบ้านจะมาช่วยเหลือกันทำที่ปักข้าวคราวสำหรับพระสงฆ์ หรือที่เรียกว่า "ตูปปางวาส" เมื่อพระสงฆ์เข้าปรีวาสกรรมแล้วชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ ก็จะมาร่วมทำบุญด้วย

ประเพณีเดือนกุมภาพันธ์ มีประเพณีหลู่ข้าวหย่ากู่ หรือ ทำบุญถวายข้าวยาคุ ประเพณีหลู่ข้าวหย่ากู่ของชาวไทใหญ่เป็นประเพณีซึ่งจัดในช่วงวันมาฆบูชา ก่อนถึงวันมาฆบูชาหนึ่งวันหรือที่เรียกว่า วันแฮน (วันเตรียม) ชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านจะทำข้าวหย่ากู่ซึ่งลักษณะคล้ายข้าวเหนียวแดงไปทำบุญที่วัด เมื่อถึงวันมาฆบูชาแล้วก็จะมีการทำบุญที่วัด และมีการเวียนเทียนในตอนเย็น

ประเพณีเดือนมีนาคม มีประเพณีปอยสา่งลอง หรือ บรรพชาสามเณร ซึ่งจะจัดกันในระยะเวลา 5-7 วัน อีกทั้งพิธีกรรมภายในวัดก็จัดให้มีทุกวันทั้งในส่วนของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับสา่งลองและพิธีกรรมเทศนาฟังธรรมสำหรับเครือญาติของสา่งลอง ประเพณีปอยสา่งลองที่จัดขึ้นในวัดนาหวายและเวฬุวันในตำบลเมืองนะนั้นเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ แต่ก็ต้องมีการสับเปลี่ยนกันจัดในแต่ละปี ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการแบ่งปันโอกาสให้แต่ละวัดได้มีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีดังกล่าว

ประเพณีเดือนเมษายน มีประเพณีขึ้นจอบปีใหม่ หรือ สงกรานต์ ซึ่งเป็นวันที่ชาวไทยใหญ่ในหมู่บ้านจะพากันไปทำบุญกันที่วัด คำว่า "จอบ" เป็นภาษาไทใหญ่ หมายถึง วัด ดังนั้น คำว่า ขึ้นจอบ จึงหมายถึง ไปวัด นั่นเอง อย่างไรก็ตามกิจกรรมสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ชาวไทยใหญ่จะต้องปฏิบัติกันในวันนี้ก็คือ การกันตอ หรือการไปคารวะและขอขมาต่อผู้ที่มีพระคุณและผู้ที่ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้แล้วในช่วงสงกรานต์บ้านเมืองนะก็ยังจัดประเพณีส่งเคราะห์บ้าน หรือ การทำบุญหมู่บ้าน เพื่อไล่สิ่งไม่ดีต่าง ๆ ออกจากหมู่บ้าน

ประเพณีเดือนพฤษภาคม มีประเพณีปอยเจตี (ก่อเจดีย์ทราย) และสงฆ์น้ำพระธาตุ งานประเพณีวิสาขบูชาของชาวไทยใหญ่ที่จัดขึ้นในหมู่บ้านเมืองนะ มีพิธีที่สำคัญคือ พิธีการเดินขึ้นดอยเพื่อไปสักการะและสงฆ์น้ำพระธาตุจอมเวะ ซึ่งถือเป็นประเพณีหนึ่งของชาวไทยใหญ่ในหมู่บ้านเมืองนะที่จะปฏิบัติกันในวันวิสาขบูชาของทุกปี นอกจากการเดินขึ้นดอยเพื่อไปสักการะพระธาตุจอมเวะแล้ว ก็ยังมีการจัดแข่งขันการจุดบั้งไฟในช่วงบ่ายบริเวณเชิงดอยพระธาตุ

ประเพณีเดือนมิถุนายน มีประเพณีแม่เจ้าเมือง ซึ่งหมายถึง ประเพณีเลี้ยงบูชาวิญญาณผีเจ้าเมืองของชาวไทยใหญ่ ในบ้านเมืองนะจะจัดประเพณีดังกล่าวกันปีละสองครั้ง คือ ครั้งที่หนึ่ง จะจัดก่อนวันวิสาขบูชาหนึ่งวัน คือ ในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 6 เรียกว่า เลี้ยงเล็ก และครั้งที่สอง จัดกันในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 7 เรียกว่า เลี้ยงใหญ่ แต่สำหรับบ้านนาหวายจัดเพียงปีละครั้ง คือ ในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 7 ประเพณีแม่เจ้าเมืองเป็นประเพณีที่สำคัญประเพณีหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ โดยชาวไทยใหญ่ในหมู่บ้านจะมารวมตัวกันประกอบพิธีกรรมที่หอเจ้าเมืองเพื่อสักการบูชาและเซ่นไหว้วิญญาณของผีเจ้าเมือง ที่เชื่อกันว่าเป็นวิญญาณของเจ้าเมืองคนแรกของชุมชน

ประเพณีเดือนกรกฎาคม มีประเพณีเข้าหว่า หรือ เข้าพรรษา ชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านจะเริ่มเตรียมงานพิธีกันตั้งแต่เช้าของวันดา และเมื่อถึงวันอาสาฬหบูชา ชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านก็จะเตรียมภัตตาหารมากมายทั้งที่เป็นเครื่องคาวหวานและผลไม้เพื่อมาทำบุญกันที่วัดนาหวาย และในช่วงค่ำก็มีพิธีเวียนเทียน ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะนั่งหมุดขาวเพื่อมารักษาอุโบสถศีลร่วมกัน และค้างคืนที่วัดจนถึงในตอนเช้าของวันเข้าพรรษาจึงออกศีล

ประเพณีเดือนสิงหาคม มีประเพณีแสนหอมโก่จา คือ การทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ และประเพณีแสนหัวศีล คือ การทำบุญเลี้ยงพระสงฆ์และผู้ยู่ศีลในช่วงเข้าพรรษา แสนหัวศีลเป็นประเพณีที่ชาวไทยใหญ่จัดขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อร่วมกันทำอาหารและนำของกินของใช้ที่

¹ วันดา หรือ วันสุกดิบ หมายถึง วันที่จัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ก่อนวันจัดงานพิธี 1 วัน

จำเป็นไปถวาย

พระสงฆ์รวมถึงผู้ที่มาอยู่ศีล(ถือศีลปฏิบัติธรรม)ในวันพระระหว่างฤดูเข้าพรรษา ซึ่งโดยมากแล้วจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ที่มารักษาศีล 8 และอยู่ปฏิบัติธรรมที่วัดในวันพระ ชาวไทใหญ่ ในหมู่บ้านจะสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันจัดงานประเพณีดังกล่าวตลอดฤดูเข้าพรรษา

ประเพณีเดือนกันยายน มีประเพณีต่างขอมต่อโหลง ซึ่งถือเป็นการทำบุญใหญ่ก่อน ออกพรรษา โดยชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านจะเตรียมสำหรับซึ่งประกอบไปด้วยข้าว 49 ก้อน (ข้าวเหนียว บั๊นเป็นก้อนเล็ก ๆ เท่ากับจำนวนที่พระพุทธเจ้าฉันข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดานำมาถวาย จากนั้น แล้วพระองค์ก็ทรงบำเพ็ญเพียรจนตรัสรู้) อาหารคาวหวาน และผลไม้ นำมาวางใส่ในอุบหรือโตก ขนาดใหญ่แล้วจับดอกบัวรอบเป็นกระถง จากนั้นก็ทำคานหามขนาด 4 คนหาม และประดับ ตกแต่งด้วยสิ่งต่าง ๆ เช่น ผ้าสี ดันกล้วย ดันอ้อย เป็นต้น พอจุดเทียนรอบแล้วก็จะหามแห่เข้ามาภายในวัดเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เมื่อถวายขอมต่อโหลงเสร็จก็จะมีพิธีทำบุญถวายภัตตาหาร พระสงฆ์ในช่วงเช้า

ประเพณีเดือนตุลาคม ประเพณีออกหว่า หรือ ออกพรรษา แต่ก่อนถึงวันออกหว่า ชาวไทใหญ่ในหมู่บ้านจะช่วยกันทำจองพาราเพื่อเป็นการต้อนรับพระพุทธองค์ที่เชื่อกันว่ากลับลงสู่โลกมนุษย์หลังจากเสด็จไปโปรดพระพุทธรูปมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเมื่อถึงวันออกพรรษา ชาวบ้านก็จะไปทำบุญตักบาตรที่วัด และนำขนมผลไม้ไปแขวนใต้ฐานของจองพาราเสมือนเป็นการถวายภัตตาหารแด่พระพุทธองค์ ในส่วนช่วงค่ำของประเพณีออกหว่านั้นก็มีการจัดงานแสดง ซึ่งประกอบด้วยงานแสดงจำดไตหรือลิเกไทใหญ่ ฟ้อนนกกิ่งกะหว่า และฟ้อนโตเสมือนเป็นการเฉลิมฉลองการกลับมาของพระพุทธองค์

ประเพณีเดือนพฤศจิกายน มีประเพณีหลู่ส่างกานคำ (หลู่ หมายถึง ทำบุญ ส่างกาน หมายถึง จีวร) ซึ่งก็คือการทำบุญทอดกฐิน จะมีการถวายส่างกานคำหรือผ้าจีวรที่ปักด้วยดิน ทองคำแด่พระพุทธรูป และในวันดังกล่าวชาวบ้านจะมีการแห่ส่างกานเคอ ซึ่งเป็นการนำผ้าสีจีวร มาตัดเป็นธงเล็ก ๆ และนำมาร้อยเส้นด้ายเพื่อนำไปมัดล้อมพระธาตุ นอกจากนี้แล้ว ในช่วงค่ำคืน ก็ยังมีประเพณีปอยแค (แค หมายถึง กิ่งก้านไม้แห้ง) คือ การนำไม้แห้งมามัดรวมกันและวางไว้ตามทางระหว่างบ้านถึงวัด และจุดไฟเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและให้ความอบอุ่นในช่วงฤดูหนาว ประเพณีเดือนธันวาคม ประเพณีปอยปีใหม่ไต หรือ การทำบุญขึ้นปีใหม่ของไทใหญ่ และหลู่ข้าวใหม่ หรือ การทำบุญถวายข้าวใหม่ ประเพณีปอยปีใหม่ไตของชาวไทใหญ่ในสังคมชายขอบจะแตกต่างกับในสังคมเมืองตรงที่ประเพณีปอยปีใหม่ไตในสังคมชายขอบ (ในกรณีศึกษา) นั้นไม่มีการจัดงานคอนเสิร์ตเฉลิมฉลองกันอย่างยิ่งใหญ่เหมือนดังเช่นในสังคมเมือง แต่จะเป็นเพียง

การทำบุญกันอย่างเรียบง่ายภายในวัด

อย่างไรก็ตามปัจจุบันประเพณีไทใหญ่ในสังคมชายขอบที่วัดนาหวายและวัดเวฬุวัน บ้านเมืองนะ แม้ว่าจะมีประเพณีสำคัญต่าง ๆ ทั้ง 12 เดือน แต่ประเพณีย่อยบางอย่างก็กำลังถูกลดทอนลงไปเหลือจัดเป็นเพียงบางปีเท่านั้น เช่น ประเพณีปอยแค และประเพณีปอยซอนน้ำ ซึ่งข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีไทใหญ่นี้ พระครูวิมลสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดนาหวาย (สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า “ในสมัยเก่า เขาไม่อาศัยเงินปัจจัย อาศัยความสามัคคีแต่ละหมู่บ้าน แต่เดี๋ยวนี้ อาตมาก็มาพลิกแพลงตามกาลเวลา ถ้าวัดเราจะมีกฐิน โยมจากกรุงเทพฯ จะมาทอดกฐิน เราก็จัดงานปอยแคสมทบไปเพื่อให้เขาได้ดูวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านของเรา 2-3 วัน โยมกรุงเทพฯ ฟุ้งนี้เขาจะมานอนที่วัดเรา เราก็เชิญหัววัด ต่าง ๆ เข้าร่วม แห่กันมาเป็นคณะ ๆ เป็นหมวด ๆ เราก็จัดงานในสนามโรงเรียน ถ้าไม่มีกฐินก็จัดเฉพาะปอยแคอย่างเดียว ในอดีตครูบาเราแนะนำให้แต่ละหัววัดทำต้นแคใหญ่ขนาดคนโอบแต่ต้องยาว 3 วา 5 วา แค คือ ไม้แห้ง ๆ เอามารวมกันเป็นมัด บางคนก็จักสานอย่างดี ติดทองคำ ต้องแห่เข้ามา แห่เข้ามาเสร็จก็เอามาเรียงไว้ภายในหมู่บ้านแล้วจุดไฟ สมัยเก่ามันไม่มีไฟฟ้า อาศัยแสงต้นแค ถ้าหมู่บ้านเราจะต้อนรับก็ปักต้นแคไว้ทางบ้าน 1 ต้น หัวบ้าน 1 ต้น กลางวัด 1 ต้น เพื่ออาศัยแสงสว่าง แต่เดี๋ยวนี้ไม่อยากจะทำกันแล้ว เอาหลอดไฟไปติดไว้ วัฒนธรรมมันเลหาย ต้นแคแต่ละต้นใหญ่ขนาดกอด สูงขนาด 9 ศอกขึ้นไป ไม้แห้ง ไม้บง (ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง) ไม้ซาง (ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง) แต่ก่อนเอาไม้ดิบบ้างใส่เข้าไปมัดกันสูง แต่ละหมวดก็ปักตามที่ต่าง ๆ เช่น ที่วัด หน้าโรงเรียน พอ 1 ทุ่มไปก็จุดไฟ หัววัดก็จะเข้ามาอาศัยแสงต้นแค แต่ปีที่แล้วนั้น ปอยแคหายไปเลย ไม่รู้จะทำยังไง”

ในส่วนของงานปอยแคในวัดเวฬุวัน บ้านเมืองนะ ปัจจุบันก็เหลือจัดเป็นบางปีเช่นกัน สำหรับสาเหตุนั้น คุณบัณฑิต จันทา อดีตเจ้าอาวาสวัดเวฬุวัน (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2555) กล่าวว่า “ปัจจุบันงานปอยแคในหมู่บ้านทำเป็นบางปี เพราะกลัวไฟไหม้บ้าน ไม้ส่ายไฟ จุดประสงค์ของปอยแค ก็คือ ถวายไฟให้พระเจ้า (พระพุทธรูป) ยามหนาว และให้พระสงฆ์ภายในวัดได้ผิงไฟ แต่ปัจจุบันก็ไม่มีพระสงฆ์ไปผิงไฟแล้ว”

หัววัด คือ กลุ่มบุคคลที่ช่วยดำเนินกิจกรรมงานบุญของทางวัด ซึ่งในแต่ละชุมชนของชาวไทใหญ่จะแต่งตั้งให้มีหัววัดเข้ามาช่วยดูแลงาน

อย่างไรก็ตาม ประเพณี “ปอยแค่” แม้ว่าจะยังคงมีได้เลื่อนหายไปจากชุมชนไทใหญ่ บริเวณวัดนาหวายและวัดเวฬุวัน แต่ก็ยังเป็นประเพณีที่จัดกันเพียงบางปีเท่านั้น สำหรับประเพณีที่ถูกลดทอนจนหายไปจากชุมชนไทใหญ่ทั้งสองดังกล่าวแล้วก็คือ ปอยซอนน้ำซึ่งจัดในช่วงหลัง สงกรานต์ พระครูวิมลสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดนาหวาย (สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า “เมื่อก่อนที่วัดเคยจัดปอยซอนน้ำพารา และทำกงซอน ลักษณะเป็นรางน้ำ พอเทน้ำเข้าไป น้ำก็จะเข้าสู่กังหัน ดันกังหันให้หมุน น้ำก็จะฉีดลงไปสงน้ำพระพุทธรูปที่วางไว้ ไทใหญ่เรียกว่า กงซอน กง คือ สิ่งที่มีลักษณะกลมและหมุนได้ คล้ายกงจักรของไทย ซอน หมายถึง สงน้ำ รดน้ำ แต่มันห่างเหินกันไปนานแล้ว 10 กว่าปีแล้วไม่เคยทำ สมัยเจ้าอาวาสองค์เก่า ท่านยังไม่มรณภาพ ท่านก็แนะนำให้ทำอยู่ ทำประเพณีปอยซอนน้ำ ตอนหลังมาอาตมาเห็นว่า มีคนมาซอนน้ำเจ้าพารา (สงน้ำพระพุทธรูป) แค่ 4-5 คน ก็เลยเปิดก๊อกน้ำใส่ เปิดสปริงเกอร์ให้มันหมุนไปอย่างนั้นเลย หลังจากคนเฒ่าที่ทำกงซอนได้ ตายไป พอตายไป ที่นี่ไม่มีคนทำเลย”

ปัจจุบันนอกจากประเพณีในรอบปีของไทใหญ่ในสังคมเมืองบางประเพณีจะถูกลดทอนลงไปแล้ว ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอีกประการหนึ่งก็คือ การเข้าวัดทำบุญของชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองก็เริ่มลดลงไปด้วย

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์พระครูประภาศรัทธมรังสี เจ้าอาวาสวัดกุ้เต้า (สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2555) ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันนี้การทำบุญน้อยลง พุทธจริง ๆ มันก็ไปตามสมัยใหม่ คนแต่ก่อนนี้ศรัทธาใจอยู่ที่วัด เพราะว่าการกรรมอย่างอื่นมันก็ไม่ค่อยมี กิจกรรมทุกอย่างมันอยู่ที่บ้าน ที่วัดใครไม่ค่อยเข้าวัดก็จะโดนติเตียน”

นอกจากนี้แล้ว คุณยงยุทธ จันทกุล ประธานชุมชนพัฒนากู่เต้า (สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2555) ได้กล่าวถึง สาเหตุที่ทำให้ชาวไทใหญ่มาทำบุญที่วัดน้อยลงว่า “สภาพสังคมที่เปลี่ยนไป แต่ก่อนวัตถุประสงค์ที่ทำวิหารหลังใหญ่นี้ก็เพราะวิหารเดิมเราเล็ก จากสังคมที่วันพระมีคนเยอะมากจนไม่มีที่อยู ครูปาก็ไม่ได้คิดว่าในอนาคตคนจะลดลง ทั้งทางด้านปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ท่านก็สร้างเติมที่และคราวนี้คนไม่ได้เยอะอย่างที่คิด เพราะว่าคนที่สูงวัยก็ลดถอยหายไป คนรุ่นใหม่ก็มีภาระเข้ามา มาก จะมาเฉพาะวันสำคัญ ๆ มาพักหนึ่งก็ไป ไม่ได้อยู่ทั้งวัน ไม่ได้นอนวัดเหมือนแต่ก่อน เป็นสิ่งที่เปลี่ยนไป”

จากประเพณีไทใหญ่ในสังคมเมืองและในสังคมชายขอบดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าประเพณีไทใหญ่บางประเพณีก็ยังคงอยู่ในชุมชนและบางประเพณีก็ถูกลดทอนลงไป ดังในกรณีของประเพณีไทใหญ่ในสังคมเมืองเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ลุงอินคำ นุสุริยา ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ใกล้วัดกุ้เต้า (สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2557) และจากการสัมภาษณ์ข้อมูล

จากพระอริการอินตา อินทวิโร (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2555) พบว่า ประเพณีไทใหญ่ใน
สังคมเมือง ปัจจุบันมีประเพณีที่จัดเป็นเพียงบางปีได้แก่ ประเพณีปอยง่ากะหรือแฮนหัวศีล
ส่วนประเพณีที่ถูกลดทอนลงไป ได้แก่ ประเพณีเข้าวาส ประเพณีถวายข้าวหยาโก้ ประเพณีปอย
ซอนน้ำ ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมืองที่แจ่งศรีภูมิ (ร่วมกับคนเมือง) ประเพณีถวายทานต้นเกียะหรือ
การถวายพินให้วัดในเดือน 12 ไต และประเพณีหลูข้าวใหม่ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ประเพณีไทใหญ่
บางประเพณีหายไปนั้น ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากชุมชนชาวไทใหญ่ยุคเก่าได้ล้มหายตายจากไป
และลูกหลานชาวไทใหญ่ยุคใหม่ก็ถูกกลืนกลายเป็นคนเมือง ซึ่งทำให้ขาดการรวมตัวของผู้คนที่จะ
มาสืบสานประเพณีไทใหญ่ให้อยู่คู่กับชุมชน ส่วนประเพณีไทใหญ่ในสังคมชานชนนั้น แม้ว่าจะ
มีประเพณีต่าง ๆ ครบทั้ง 12 เดือน แต่ประเพณีบางอย่างก็กำลังถูกลดทอนลงไปเหลือจัดเป็นเพียง
บางปีเท่านั้น ดังเช่น ประเพณีปอยแค่ ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยจากเหตุอัคคีภัย ในส่วนประเพณี
ที่ถูกลดทอนลงไปแล้วได้แก่ ปอยซอนน้ำพารา ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ประเพณีดังกล่าวหายไป ก็คือ
ขาดผู้ชำนาญในการทำางซอนซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในประเพณีดังกล่าว

นอกจากการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรม ที่ปรากฏในรูปของการลดทอน
ประเพณีพิธีกรรมในรอบปีลงแล้ว ปัจจุบันยังพบว่าการเข้าวัดทำบุญของชาวไทใหญ่ในสังคมเมือง
และสังคมชานชนก็เริ่มลดลงไปด้วย โดยเฉพาะในวันพระทั่วไป ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากสภาวะ
เศรษฐกิจยุคใหม่ที่ทำให้ผู้คนต้องออกมาทำงานหารายได้จึงไม่ค่อยมีเวลาไปทำบุญที่วัด
และการย้ายถิ่นฐานไปตามงานที่ได้รับ รวมถึงสภาวะทางสังคมที่เจริญมากขึ้นและมีแหล่งสร้าง
ความบันเทิงใจในหลายรูปแบบก็ทำให้ผู้คนหันเหไปทำกิจกรรมอื่น ๆ แทนการเข้าวัด ซึ่งแตกต่าง
จากในอดีตที่วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของผู้คนในชุมชน นอกจากนี้แล้ว ความขัดแย้งก็ส่งผล
ต่อการรวมตัวของชุมชนในการเข้าร่วมงานบุญของทางวัดเช่นกัน ซึ่งประเด็นปัจจัยดังกล่าวนี้จะ
กล่าวถึงในบทถัดไป

3.2 การรับเอาประเพณีพิธีกรรมตามแบบวัฒนธรรมภายนอก

การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ นอกจากเกิดการลดทอน
ประเพณีพิธีกรรมในรอบปีของไทใหญ่ลงแล้ว ในอีกมุมหนึ่งก็เกิดการรับเอาประเพณีพิธีกรรมตาม
แบบสังคมภายนอกเข้ามาในวิถีประเพณีในรอบปีด้วยเช่นกัน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นใน
สังคมชานชน กล่าวคือ ในสังคมชานชนมีการรับเอาประเพณีทานก๋วยสลากและประเพณีลอย
กระทงเข้ามาจัดในชุมชนจนกลายเป็นประเพณีประจำของชาวไทใหญ่ในท้องถิ่นทั้งในกรณีของ
วัดนาหวายที่มีการจัดประเพณีทานก๋วยสลากในทุกเดือนกันยายนของปี และวัดเวฬุวันบ้านเมือง
นะก็มีการจัดประเพณีลอยกระทงในทุกเดือนพฤศจิกายนของปีเช่นกัน แต่ในส่วนของสังคมเมือง

กรณีวัดป่าเป้าและวัดกุเต๋านั้นไม่มีการจัดประเพณีทานก๋วยสลากและประเพณีลอยกระทงตามแบบสังคมภายนอกแต่อย่างใด

ประเพณีการ “ทานก๋วยสลาก” หรือการ “กินก๋วยสลาก” หมายถึง ประเพณีทานสลากภัต เป็นประเพณีที่ชาวล้านนาจะเริ่มในราววันเพ็ญเดือน 12 เหนือ (เดือนกันยายน) และสิ้นสุดในเดือนเกียงดับ คำว่าเกียง หมายถึง เดือนแรก ซึ่งตรงกับเดือนตุลาคม คำว่า ดับ หมายถึง ข้างแรม หรือ แรม 15 ค่ำ ประเพณีนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว หรืออุทิศส่วนกุศลไว้สำหรับตัวเองเมื่อล่วงลับไปแล้ว จะได้ไปรับเอาของไทยทานนั้นในปรโลก ซึ่งเป็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนทั่วไปว่าเมื่อทำบุญถวายทานไว้ในพระศาสนาแล้ว เมื่อล่วงลับไปแล้วก็จะได้ไปเสวยอานิสสงฆ์สนุญนั้นในโลกหน้า (สงวน โชติสุวรรณ์, 2553, หน้า 64-65)

ในสังคมเมือง ในส่วนของวัดไทใหญ่่นั้นไม่มีการจัดประเพณีทานก๋วยสลาก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พระมหาอนุพันธ์ อภิวิฑูมโน รองเจ้าอาวาสวัดป่าเป้า (สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า “ที่วัดนี้ไม่มีประเพณีทานก๋วยสลาก ในอดีตก็ไม่มีปรากฏ ถ้าเป็นวัดไทใหญ่รอบนอกก็จะมี แต่ถ้าเป็นวัดคนเมือง เขาก็จัดอยู่แล้ว”

ทางด้านวัดกุเต๋าก็ไม่มีการจัดประเพณีทานก๋วยสลากเช่นกัน ซึ่งพระครูประภัสร์ธรรมรังษี เจ้าอาวาสวัดกุเต๋อ (สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2555) กล่าวว่า “แต่ก่อนทางวัดเคยทำแล้วหลวงพ่อกำลังจัดวันเกิดซึ่งตรงกับช่วงเดือนที่เคยจัดงานทานก๋วยสลาก ถ้าเราจัดวันเกิดด้วยทานก๋วยสลากด้วยก็ครบถ้วนศรัทธาชาวบ้าน แต่ก่อนเราเคยจัดมา 10-20 ปี แต่วันเกิดเราคนมาเป็นหมื่น ก็เลยต้องยกเลิกทานก๋วยสลากไป”

ดังความสัมภาษณ์ดังกล่าว ทำให้เห็นว่าในอดีตจนถึงปัจจุบันวัดป่าเป้านั้นไม่มีประเพณี “ทานก๋วยสลาก” ซึ่งเป็นประเพณีของคนเมือง ส่วนวัดกุเต๋อแม้ว่าในอดีตจะมีประเพณีการ “ทานก๋วยสลาก” แต่ในปัจจุบันทางวัดได้งดเว้นการจัดประเพณีดังกล่าวไปแล้ว เนื่องด้วยประเพณีดังกล่าวที่เคยจัดกันมาก่อนนั้นอยู่ในเดือนตุลาคม ซึ่งตรงกับเดือนเกิดของพระครูประภัสร์ธรรมรังษี (เจ้าอาวาสวัดกุเต๋อ) ประกอบกับมีเหล่าคณะศรัทธาจำนวนมากเลื่อมใสในตัวท่านเจ้าอาวาส ดังนั้น คณะกรรมการและคณะศรัทธาจึงได้งดเว้นการจัดประเพณีการ “ทานก๋วยสลาก” และจัดประเพณีทำบุญอายุของท่านเจ้าอาวาสแทน

ในสังคมชายขอบ ประเพณีทานก๋วยสลากที่จัดขึ้นในชุมชนชาวไทใหญ่ในสังคมชายขอบนั้นมีปรากฏที่วัดนาหวาย จากการสัมภาษณ์ พระครูวิมลสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดนาหวาย (สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า “ประเพณีนี้เป็นของคนเมือง ที่วัดเราก็มีทุกปีหลังออกพรรษาประมาณ 7 วัน คล้ายกับสลากภัตของภาคกลาง แต่ที่นี้ทำเป็น 2 ระบบ อย่างปีที่แล้วทำ

เป็นถวายสังฆทานผ้าป่า แต่ปีหน้าจะเป็นจับสลาก ให้พระได้จับเบอร์สลาก หมุนเวียนกันแบบนี้ เพราะอยากให้พระได้ลุ้นรางวัลบ้าง ทุกปี ๆ ทานถวายสังฆทานอย่างเดียว เงินเข้าวัด พระเณรก็ได้แต่น้ำชาวด ไม่ได้ลุ้นรางวัล ไม่ได้จับสลาก เพราะฉะนั้นแล้วเราก็เปลี่ยนวิธีการให้กำลังใจพระบ้าง วันเดือนปีไหนก็ถวายสังฆทาน เราก็เปลี่ยนกัน ปีที่แล้วเป็นสังฆทาน ปีหน้าเป็นสลาก สดแล้วแต่ให้จะทำตันอะไรมา สดแล้วแต่พระเณรจะไปตกของใคร หมุนเวียนกัน ปีหน้าคงเป็นสลากเบอร์”

นอกจากการรับเอาประเพณีทานก๋วยสลากซึ่งเป็นประเพณีตามแบบของคนเมืองเข้ามาในวิถีประเพณีแล้ว ชาวไทใหญ่ในสังคมชายขอบก็ยังเอาประเพณีลอยกระทงตามแบบสังคมภายนอกเข้ามาจัดในชุมชนเช่นกัน แต่ในส่วนของสังคมเมืองนั้นไม่มีการจัดประเพณีดังกล่าว

ประเพณีลอยกระทงเป็นประเพณีที่จัดขึ้นในเดือน 12 ไทยหรือในเดือนพฤศจิกายน เมื่อถึงช่วงสิ้นปีจึงมีประเพณีลอยกระทง เพื่อขอขมาแม่พระคงคา และแสดงสำนึกต่อธรรมชาติที่ให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเลี้ยงชีวิตมาตลอดปี ประเพณีลอยกระทงในสังคมไทยนี้เริ่มขึ้นในภาคกลางก่อนที่ทางภาคเหนือจะรับเข้ามา สำหรับต้นเหตุที่ภาคเหนือรับพิธีลอยกระทงขึ้นไปจากภาคกลางนั้น เนื่องจากอำนาจการปกครองขณะนั้นอยู่ภาคกลาง มีกรุงเทพฯ เป็นราชธานี อำนาจทางวัฒนธรรมจึงแผ่จากภาคกลางขึ้นไปมีอิทธิพลเหนือประเพณีท้องถิ่น (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548, หน้า 3-4)

อย่างไรก็ตามในอีกแง่หนึ่ง มณี พยอมยงค์ (2548, หน้า 244-246) ได้กล่าวว่า ประเพณีลอยกระทง หรือลอยโคมดของล้านนา มีมาแต่โบราณกาลแล้ว นับแต่สมัยอาณาจักรหริภุญชัย เมื่อถึงวันเดือนยี่เพ็ง ก็จะทำพิธีลอยโคมด เป็นการลอยโดยความหมายเพื่อลอยเคราะห์ลอยบาป เพื่อส่งของแก่บรรพบุรุษ เพื่อบูชาพระนารายณ์ เพื่อบูชาพระพุทธบาทในหาดทรายแม่น้ำนันทิ และเพื่อเป็นการอธิษฐานขอสิ่งที่ดีปรารถนา การลอยกระทงนั้น แต่โบราณล้านนาเรียกกันว่า ลอยโคมด คือว่า โคมด เป็นชื่อผีป่า เรียกกันว่า ผีโคมด ชอบออกหากินกลางคืน จะมีพะเนียงไฟเห็นเป็นระยะอย่างผีกระสือ ดังนั้นกระทงที่จุดเทียนแล้วปล่อยลงในน้ำจะกระทบกับน้ำเกิดเงาสะท้อน หากเรายืนดูไกล ๆ จะเป็นเสมือนแสงพะเนียงไฟผีโคมด ทางล้านนาแต่โบราณจึงเรียกลอยกระทงว่า “ลอยโคมด” ส่วนตำราพราหมณ์ กล่าวว่า พิธีลอยประทีป หรือตามประทีปนี้เป็นพิธีทางศาสนาพราหมณ์ เรียกว่า “ประเพณีจองเปรียง” ทำขึ้นเพื่อเป็นการบูชาพระเป็นเจ้าทั้งสามของพราหมณ์ คือ พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหม”

ปัจจุบันประเพณีลอยกระทงทางเหนือได้จัดขึ้นอย่างมโหฬาร โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงใหม่สนุกครึกครื้นกว่าที่อื่น ๆ ประชาชนจะหลั่งไหลมาจากที่ต่าง ๆ กัน เพื่อมาเที่ยวงานนี้

เทศบาลก็ได้จัดให้มีการประกวดและการแห่กระทงเป็นที่น่าสนใจยิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมไทย จัดให้มีการประกวดและการแห่กระทงใหญ่ ซึ่งบรรดาองค์กรส่วนราชการ องค์กรเอกชน สถานศึกษาต่าง ๆ ได้พากันส่งกระทงเข้าประกวดอย่างคับคั่ง ในบริเวณหน้าตึกสำนักงานเทศบาล ก็จะมีการประกวดการประดิษฐ์กระทงเล็ก ด้วยวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น (มติ พยอ มยงค์, 2548, หน้า 244-246)

ในสังคมเมือง ในวัดไทใหญ่ของสังคมเมืองนั้น ไม่มีการจัดประเพณีลอยกระทง ดังกล่าวแต่อย่างใด ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พระมหาอนุพันธ์ อภิวิฑูมโน รองเจ้าอาวาสวัดเป่าเป่า (สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า "ทางวัดไม่มีการจัดงานลอยกระทง เพราะทางเทศบาลเมืองจัดงานใหญ่บริเวณสะพานนวรรัฐอยู่แล้ว แต่ทางวัดจะทำเป็นเพียงขุ่มประตูปาเล็ก ๆ หน้าวัด ในช่วงประเพณี" ซึ่งทางด้านวัดกุ้เต้าก็ไม่มีการจัดประเพณีดังกล่าวเช่นกัน

ในสังคมชายขอบ ประเพณีลอยกระทงที่จัดขึ้นในชุมชนชาวไทใหญ่ในสังคมชายขอบ นั้นมีปรากฏในชุมชนชาวไทใหญ่บ้านเมืองนะ จากการสัมภาษณ์คุณอมรเทพ ปุกคำ พ่อหลวงบ้านเมืองนะ (สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2555) กล่าวว่า "งานลอยกระทงจัดในหมู่บ้าน ชาวบ้านไปลอยกันตรงสะพาน ทางชุมชนจัด บางทีก็ร่วมกับทางโรงเรียน ส่วนทางวัดนี้ ถ้าลอยกระทง ทางวัดจะมีงานอยู่ 2-3 งาน คือ 1. ตอนเช้าจะเป็นการทำบุญผ้ากฐิน 2. ตอนเย็นจะทำบุญถวายต้นแค ปอยแค 3. ตอนค่ำก็ลอยกระทง จะมีร่วมกัน 3 ที่ ชุมชน วัด และโรงเรียน วัน 13 ค่ำ หรือ 14 ค่ำ ชาวบ้านจะเอาไม้มาทำต้นแคมาปักไว้ พอถึงวันเพ็ญก็จะทำบุญถวายพระ เขาเรียกว่า ดานต้นแค (ทำบุญถวายคบไฟที่ทำจากไม้แห้ง) กลางคืนก็จุด ตอนเช้าเขาจะมีทำบุญถวายผ้ากฐินให้พระสงฆ์ และก็จะร่วมกิจกรรมกันเก็บคนละเล็กละน้อยร่วมทำบุญ และก็ซื้อผ้ามาถวาย"

การรับเอาประเพณีพิธีกรรมตามแบบสังคมภายนอกเข้ามาในวิถีประเพณีของชาวไทใหญ่เป็นปรากฏการณ์ที่มีให้เห็นในสังคมชายขอบ ไม่ว่าจะเป็นประเพณีทานก้วยสลากหรือประเพณีลอยกระทง แต่อย่างไรก็ตามประเพณีดังกล่าวไม่มีจัดในวัดเป่าเป่าและวัดกุ้เต้าในสังคมเมือง เนื่องด้วยในสังคมเมืองนั้นประชากรส่วนมากเป็นคนเมือง อีกทั้งยังมีประชากรต่างชาติพันธุ์ต่างท้องที่เข้ามาอาศัย ซึ่งทำให้บริบทของสังคมเมืองกลายเป็นสังคมแห่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ดังนั้นการจัดประเพณีตามวิถีของคนเมืองรวมถึงประเพณีที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลางจึงเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ภายในสังคมเมือง ดังเช่น ประเพณีทานก้วยสลากก็มีจัดขึ้นในหลายวัด และประเพณีลอยกระทง ทางจังหวัดเชียงใหม่ก็สนับสนุนให้จัดงานประเพณีอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งทางเลือกนี้เองทำให้วัดไทใหญ่ในสังคมเมืองจึงไม่ได้จัดประเพณีทั้งสองดังกล่าว

ในทางตรงกันข้าม ในสังคมชายขอบกลับกลายเป็นสังคมที่เปิดรับประเพณีตามแบบสังคมภายนอกเข้ามาในวิถีประเพณีของชาวไทยใหญ่ในชุมชนหลายประเพณี เนื่องด้วยสังคมชายขอบบ้านนาหวายและบ้านเมืองนะ ประชากรส่วนมากเป็นชาวไทยใหญ่ที่อยู่ปะปนกับคนเมืองซึ่งทำให้เกิดการรับผ่านวัฒนธรรมของกันและกัน อีกทั้งในสังคมชายขอบทั้งสองพื้นที่ดังกล่าวต่างก็เป็นชุมชนในสังคมชนบทซึ่งมีวัดสำคัญเพียงไม่กี่วัดหรือสถานที่จัดงานเพียงไม่กี่แห่ง ดังนั้น การจัดประเพณีตามแบบสังคมภายนอกจึงเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการร่วมกันของชุมชนในการปรับประยุกต์ประเพณีของกลุ่มชนอื่นหรือจากท้องถิ่นอื่นเข้ามาเพื่อให้ผู้คนในชุมชนได้มีประเพณีใหม่ ๆ เกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งเป็นประเพณีอันทรงคุณค่าและสร้างความสุขใจร่วมกัน

3.3 รูปแบบการดำเนินกิจกรรมในประเพณีตามแบบวัฒนธรรมภายนอก

การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่ นอกเหนือจากการรับเอาประเพณีพิธีกรรมตามแบบสังคมภายนอกเข้ามาในวิถีประเพณีของกลุ่มชนแล้ว ก็ยังมีการนำเอารูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ตามแบบสังคมภายนอกเข้ามาจัดภายในงานประเพณีด้วยเช่นกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นทั้งในสังคมเมืองและสังคมชายขอบ เช่น การเปิดคอนเสิร์ตดนตรีสากล การแสดงซอสตริง การประกวดนางนพมาศ เป็นต้น

ในสังคมเมืองรูปแบบกิจกรรมตามแบบสังคมภายนอกที่เห็นได้ชัดเจน คือ การเปิดคอนเสิร์ตดนตรีสากลในงานประเพณีปอยปีใหม่ไตที่วัดกุเต้า

คุณสมปอง ไตตุมแก่น (สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2554) กล่าวถึงเรื่องคอนเสิร์ตในงานประเพณีปอยปีใหม่ไตที่วัดกุเต้า ว่า "ตอนนั้นวัดกุเต้า ชาวไทใหญ่ยังไม่รู้จัก เมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว ต่อมาคนเชื้อสายตูกีมาเปิดคอนเสิร์ตที่วัด ขาดูเป็นลูกชายของหัวหน้ากองทัพอไทใหญ่ พอเปิดคอนเสิร์ตที่นี้ วัดกุเต้าก็เป็นที่รู้จักขึ้นมา ภายหลังมาเราขอไปเปิดงานปอยปีใหม่ไต เรามาขอตรงนี้ เจ้าอาวาสท่านอนุญาต ตั้งแต่นั้นมาเราก็มาจัดที่นี้"

คอนเสิร์ตวงดนตรีไทใหญ่ที่มาแสดงนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเสมือนตัวแทนของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมสมัยใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ซึ่งก็เป็นตัวแทนที่แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกร่วมในการมีวัฒนธรรมและรากเหง้าอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งการสื่อด้วยเสียงเพลงนี้ยังสามารถถ่ายทอดความหมายของความเป็นเผ่าพันธุ์ในรัฐไทยซึ่งเป็นพื้นที่ในอุดมคติของความเป็นเผ่าไทและเป็นพื้นที่อิสรภาพจากการถูกพันนาการโดยกลุ่มชนชาติพันธุ์อื่น

นอกจากนี้แล้ว ในบทเพลงที่นำมาแสดงยังสื่อถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวไทยใหญ่ต่อเรื่องราวต่าง ๆ เช่น การต้องพรางจากดินแดนบ้านเกิด ความสำนึกรักในความเป็น "ไต" และการเป็นชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ซึ่งการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบคอนเสิร์ตนี้ยังเป็น

สิ่งที่ให้บ่งบอกถึงความทันสมัยของชาติได้ และสามารถดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ให้เกิดความสำนึกรักในเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมของตนด้วยเช่นกัน

ในส่วนของสังคมชายขอบ รูปแบบกิจกรรมตามแบบสังคมภายนอกที่ชาวไทใหญ่ในชุมชนรับเข้ามาจัดในงานประเพณี ก็คือ การแสดงซอสดริงในงานประเพณีปอยส่างลอง และการประกวดนางนพมาศในประเพณีลอยกระทง

ในการจัดงานปอยส่างลองทั้งในวัดนาหวายและวัดเวฬุวันในตำบลเมืองนะ กิจกรรมที่ดูจะอยู่คู่กับงานประเพณีดังกล่าว ก็คือ การแสดงซอสดริง "ซอสดริง" เป็นการนำเอาท่วงทำนองเพลงซอของล้านนามาขับขานโดยประยุกต์ใช้ดนตรีสากลบรรเลงประกอบ ซึ่งผสมผสานกันระหว่างการขับซอแบบเก่ากับเพลงสดริงสากลแบบใหม่ โดยลักษณะของเพลงซอสดริงนี้ก็ยังคงลักษณะเดิม คือ เป็นเพลงปฏิพากย์ระหว่างชายหญิง ซึ่งบางครั้งก็แสดงถึงเรื่องเพศอย่างเปิดเผย ประกอบกับการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสากลจึงสร้างครึกครื้นและบันเทิงใจให้แก่ผู้มาร่วมงานได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ซอสดริงจึงกลายเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่ชาวไทใหญ่ทั้งสองพื้นที่ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของการแสดงซอสดริงนี้แม้ว่าจะได้รับความนิยมอย่างมาก แต่ก็อาจเป็นสิ่งที่ชี้ชะตาการแสดงที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ นั่นก็คือ จ้าตโต หรือลิเกไทใหญ่ ให้ถูกกลบທบທและกำลังจะเลือนหายไปจากงานประเพณีของชุมชน ทั้งนี้เพราะซอสดริงเป็นการแสดงที่เป็นสื่อผสมกับความทันสมัยและมีท่วงทำนองที่คึกคัก จึงดึงดูดความสนใจคนส่วนใหญ่ได้มากกว่า ซึ่งทำให้ทางชุมชนนำซอสดริงมาจัดแสดงทุกครั้งที่มีงานปอยส่างลอง

นอกจากการแสดงซอสดริงซึ่งเป็นกิจกรรมนันทนาการในรูปแบบใหม่ที่ชาวไทใหญ่นำมาจัดแสดงในงานประเพณีแล้ว เมื่อถึงช่วงวันเพ็ญเดือน 12 ชาวไทใหญ่ในบ้านเมืองนาก็จะร่วมกันจัดงานประเพณีลอยกระทงซึ่งภายในงานก็มีการจัดกิจกรรมการประกวดนางนพมาศเพื่อเป็นสีสันให้กับงาน อย่างไรก็ตามกิจกรรมการประกวดนางนพมาศก็มิได้มีการจัดขึ้นทุกปี ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับงบประมาณของชุมชน

สำหรับความเป็นมาในการจัดงานประเพณีลอยกระทงและกิจกรรมการประกวดนางนพมาศในบ้านเมืองนั้น คุณอมรเทพ ปุกคำ พ่อหลวงบ้านเมืองนะ (สัมภาษณ์ 8 กันยายน 2555) กล่าวว่า "สมัยเมื่อ 20 กว่าปีก่อน เป็นช่วงที่มีทหารชุดแรกเข้ามาอยู่ นำโดยร้อยเอก โตนาวา ที่มาประจำการอยู่เมืองนะ ชุดสก. 327 น่าจะปี 27 หรือ 28 ผมเข้ามาตอน 29 ผู้กองโต แกเป็นนักพัฒนา ผู้กองโตจัดงานลอยกระทง จัดใหญ่มาก ขบวนรถนี้ยาวเลย ต่อมาทางชุมชนก็ไม่ได้จัด แต่ทางโรงเรียนจัด ครูจัดให้นักเรียนลอยกระทง ภายหลังชุมชนก็เข้าร่วม เริ่มมาตั้งแต่ปี

51 ส่วนประกวดนางนพมาศจัดมา 2 ครั้งแล้ว แต่ไม่ใช่ 2 ปีที่ติดกัน แล้วแต่ความพร้อมเรื่องงบประมาณ การประกวดนางนพมาศมีอยู่ 2 ปี ที่ผ่านมา คือ ปี 51 และปีที่แล้ว (ปี 54) ที่ผ่านมางานลอยกระทงเราจัดทุกปี ด้านงบประมาณก็หาเอง ส่วนทางอำเภอเขาก็จัดของเขา คือเทศบาลก็จัดร่วมกับอำเภอ"

การนำเอารูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ตามแบบสังคมภายนอกเข้ามาจัดภายในงานประเพณีต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นนับเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ในอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งในสังคมเมืองรูปแบบกิจกรรมใหม่ที่รับเข้ามาคือ การเปิดคอนเสิร์ตในงานประเพณีปอยปี่ใหม่ไต่ที่วัดกุเต้า โดยกิจกรรมการแสดงคอนเสิร์ตวงดนตรีไทใหญ่ที่มาแสดงภายในงานปอยปี่ใหม่ไต่นี้ก็เหมือนตัวแทนอัตลักษณ์และเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชนชาติไต อีกทั้ง เนื้อหาของบทเพลงก็มีส่วนทำให้ชาวไทใหญ่ที่อยู่ในประเทศไทยเกิดความสำนึกรักในเผ่าพันธุ์และถิ่นฐานบ้านเกิดของตนด้วยเช่นกัน สำหรับในสังคมชายขอบรูปแบบกิจกรรมตามแบบสังคมภายนอกที่ชาวไทใหญ่รับเข้ามาจัดในงานประเพณี ก็คือ การแสดงขอสตรีงในประเพณีปอยสาละงอนที่วัดนาหวายและวัดเวฬุวัน และการประกวดนางนพมาศในประเพณีลอยกระทงที่บ้านเมืองจะจัดร่วมกับทางโรงเรียนและวัดเวฬุวัน

กิจกรรมที่รับมาจากสังคมภายนอกเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่ต่างก็สร้างสีสันให้กับงานประเพณีในชุมชนของชาวไทใหญ่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า แม้ว่าชาวไทใหญ่จะมีประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมภายในชุมชนของตนเอง แต่ก็มีการเปิดรับกิจกรรมจากวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่ใกล้เคียงเข้ามา ปรากฏการณ์นี้ นิยพรณ วรรณศิริ (2550, หน้า 60) กล่าวว่า "เป็นขบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นขบวนการกว้าง ๆ ประกอบด้วยการหยิบยืมทางวัฒนธรรม (Cultural borrowing or interchange) ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่วัฒนธรรมต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกันก็ย่อมมีการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันขึ้น การที่บุคคลจากต่างวัฒนธรรมมาสัมพันธ์กันย่อมหาทางที่จะแลกเปลี่ยนความเข้าใจซึ่งกันและกันเสมอ การที่บุคคลต่างวัฒนธรรมทั้งสองนี้ต่างจำพฤติกรรมใด ๆ ของกันและกันไว้แล้วเอาไปใช้เป็นประจำ นาน ๆ เข้าย่อมถูกผนวกเข้ากับวัฒนธรรมเดิมของตน แต่ก็ยังพอจะแยกออกได้ว่าแบบใดเป็นวัฒนธรรมเดิมของตน และอันไหนขอยืมมาจากคนที่ตนคบหาจากต่างวัฒนธรรม การหยิบยืมวัฒนธรรมกันให้เกิดมาจากการพบปะกัน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของวัฒนธรรมสัมพันธ์ トラバドที่ผู้คนในโลกยังมีการติดต่อไปมาหาสู่กันได้ก็ย่อมมีการหยิบยืมวัฒนธรรมของกันและกันเสมอ" และหลังจากวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน และเกิดการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันใช้ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนานพอสมควร วัฒนธรรมทั้งสองจะผสมผสานกันซึ่งเป็นในลักษณะของ การผสมผสานทาง

วัฒนธรรม (Cultural integration)

ขบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมนี้ หากมองในแง่บวกก็เป็นการเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาในชุมชน แต่หากมองในอีกแง่หนึ่งก็อาจเป็นสิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมที่แสดงถึงตัวตนของชาวไทยใหญ่นั้นถูกลดบทบาทและเลือนหายไปจากงานประเพณีของชุมชนในที่สุด ดังเช่นกรณีของซอสตริงที่เข้ามาเบียดขับการแสดงลิเกใต้ภายในงานประเพณีปอยส่างลอง ดังที่กล่าวมา

การปรับเปลี่ยนทัศนคติความเชื่อของชาวไทยใหญ่

ความเชื่อเรื่องผีในประเพณีพิธีกรรมเป็นความเชื่อที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่มาก แต่ครั้งอดีตกาลและก่อนที่ความเชื่อทางพุทธศาสนาจะเข้ามา คติความเชื่อทางผีเกิดจากความกลัวที่เกิดขึ้นภายในใจของมนุษย์ ทั้งที่เป็นความกลัวอันเกิดจากสิ่งที่คาดเดาไม่ได้หรือมองไม่เห็นอำนาจของสิ่งลึกลับที่เรียกว่าผี ในคติของชาวไทยใหญ่นั้นอาจเป็นสิ่งที่ให้คุณหรือให้โทษก็ได้ขึ้นอยู่กับว่าทำให้ผีพอใจหรือไม่

อย่างไรก็ตามปัจจุบันความเชื่อของชาวไทยใหญ่นั้นเกิดการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ปรากฏการณ์ที่ปรับเปลี่ยนเห็นได้ชัดเจนจากผู้คนที่ทำงานในเมือง ซึ่งขาดวิถีปฏิบัติและประเพณีทางผีจึงทำให้เกิดการลดทอนความเชื่อทางผีลง

นอกจากนี้แล้วการปรับเปลี่ยนทางความเชื่อของชาวไทยใหญ่ทั้งในสังคมเมืองและในสังคมชายขอบยังสะท้อนออกมาในรูปแบบของการรับเอาความเชื่อทางผีตามแบบคติในท้องถิ่นล้านนาด้วยเช่นกัน

1. การลดทอนความเชื่อเรื่องผีในหมู่ชาวไทยใหญ่

มีคำกล่าวของนักปราชญ์โบราณชาวตะวันตกอยู่บทหนึ่งว่า ถ้าเราไม่มีพระเจ้า ไม่มีผีสางเทวดา เราก็ควรจัดสร้างขึ้น เพื่อจะได้พิศูญาเป็นที่เคารพยึดถือ เพราะถ้ามนุษย์ไม่มีสิ่งใดสำหรับยึดถือเพื่อเหนี่ยวรั้งความประพฤติของตน เช่นไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอิทธิฤทธิ์เหนือคน คอยบันดาลให้คุณให้โทษได้แล้ว คนก็จะไม่มีที่เกรงขาม หันไปประพฤติแต่ความเลวทรามต่ำช้า กระทำให้หาความสงบสุขในหมู่ไม่ได้ (เสฐียรโกเศศ, 2515, หน้า 392) จากข้อความดังกล่าวจะเห็นว่าบทบาทของอำนาจผีมีส่วนในการควบคุมพฤติกรรมของผู้คนในสังคมให้อยู่ในครรลองที่ดีงาม อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน

บทบาทความเชื่อทางผีนั้นมีส่วนสำคัญต่อกลุ่มชนต่าง ๆ ในสังคมไทยอย่างมาก ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543, หน้า 27-28) กล่าวว่า “นับตั้งแต่เราปฏิรูประบบความเชื่อขนานใหญ่ในรัชกาล 5 สืบมาจนบัดนี้ ซึ่งมีส่วนทำลายความเชื่อเรื่องผีลงไป และเมื่อสังคมเปลี่ยนไป ความเชื่อ

เก่า ๆ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีก็เสื่อมโทรมลง ผีกลายเป็นวิญญาณของเอกบุคลที่ตายแล้ว ส่วนผีเรือน ผีป่า ผีขุนน้ำ เสือวัด ฯลฯ ไม่มีใครเคารพนับถืออีกต่อไป ผีเหล่านี้คือกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งทำให้สมาชิกอยู่ร่วมกันได้โดยสงบสุข อะไรเป็นของส่วนรวมก็มีผีคอยคุ้มกันรักษา เพื่อไม่ให้ละเมิดริบเอาไปใช้คนเดียว เป็นต้น ในทางวัฒนธรรม เมื่อขาดผี ผู้คนก็ไม่รู้สึกว่าการเอาสมบัติส่วนรวมไปเป็นส่วนตัวนั้นอัปมงคลอย่างไร”

ทั้งนี้ ในช่วงระยะก่อนพุทธศาสนาเข้ามาสถาปนา ชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองยังมีประเพณีทางผีรวมถึงผีต่าง ๆ ที่นับถือร่วมกับคนเมืองอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งต่อมาจากการปฏิรูปคณะสงฆ์ซึ่งเป็นความพยายามในการสลายความทรงจำเก่าเพื่อสร้างความทรงจำชุดใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจของกษัตริย์และขุนนางชุดใหม่จากส่วนกลาง จึงทำให้ความเชื่อทางผีของคนเมืองและคนไทใหญ่ในสังคมเมืองต่างถูกลดทอนลงไปด้วย กล่าวคือ เมื่อสังคมไทยมีการปฏิรูปคณะสงฆ์ที่เน้นนโยบายสร้างรัฐชาติ เพื่อสร้างสำนักหรืออุดมการณ์เดียวกันให้เกิดในหมู่ราษฎร พุทธศาสนาจึงกลายมาเป็นศาสนาหลักของชาติ แนวคิดดังกล่าวนั้นค่อนข้างขัดกับจารีตประเพณีท้องถิ่น เช่น ความเชื่อทางผี ที่ไม่สอดคล้องกับจารีตจากส่วนกลางที่เน้นพุทธศาสนาซึ่งเป็นเหตุผลนิยม ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงมีส่วนทำให้ความเชื่อทางผีซึ่งถูกมองว่าเป็นเรื่องมลายไร้เหตุผลนั้นถูกลดบทบาทลงไป เมื่อความเชื่อทางผีถูกลดบทบาทลง ผลสืบเนื่องที่ตามมาก็คือ นอกจากวิถีประเพณีพิธีกรรมทางผีของคนไทใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์กลางการปกครองนั้นจะเลือนหายไปแล้ว (สมโชติ อ๋องสกุล, 2546) ความเชื่อทางผีก็ยิ่งเริ่มเลือนหายไปจากมโนทัศน์ของชาวไทใหญ่ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะการนับถือศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่แสดงจุดยืนร่วมกับความเป็นไทย และนำไปสู่การผสมกลมกลืนกับนโยบายของส่วนกลางที่เน้นให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของสังคมไทย นอกจากนี้แล้ว ยังทำให้เกิดการปรับตัวตนใหม่ที่เน้นเพียงการนับถือพุทธ และปฏิเสธความเชื่อตลอดจนประเพณีทางผี ซึ่งก็เป็นการปรับสถานะให้เป็นกลุ่มใดที่มีอารยธรรม และมีสถานะทางสังคมที่สูงขึ้น ในส่วนของ “ผีเจ้าเมือง” ที่เคยมีประเพณีบูชาทุกปี ก็ได้ถูกเปลี่ยนผ่านเป็นเพียง “เทวดา” ที่คำจุน ปกป้อง และเป็นผู้พิทักษ์พระพุทธรศาสนา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อทางผีของวัดไทใหญ่ในสังคมเมืองในปัจจุบันนั้นกลายเป็นส่วนประกอบหนึ่งของประเพณีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาไป

ทางด้านสังคมไทใหญ่แต่เดิมเป็นสังคมที่นับถือผี ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้ก็เป็นนิทานเรื่อง “เงี้ยวชายผี” ที่เล่าต่อกันมาช้านานในกลุ่มชาวล้านนา ดังที่ เรณู อรรถาเมศร์ (2541, หน้า 435) อธิบายว่า ชาวไตโดยทั่ว ๆ ไปจะกล่าวว่า เราไม่นับถือผี เราไม่มีผี พวกเรานับถือพระเจ้า (พระพุทธเจ้า) เท่านั้น และจะโดยเหตุผลใดก็ตาม ก็มีนิทานเรื่อง เงี้ยวชายผี ปรากฏอยู่แพร่หลาย

ในเขตล้านนาไทย สาระโดยสรุปของนิทานเรื่องนี้ก็คือ ชุมชนต่าง ๆ ในเขตล้านนา ได้แก่ ไทยวน ไทลื้อ และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ได้ซื้อผีประเภทต่าง ๆ มาจากไทใหญ่ทั้งสิ้น ผีเหล่านี้ เช่น ผีปู่ย่า ผีเลื้อบ้าน ผีผ่าย ผีไร่ ผีนา ฯลฯ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวและชุมชนของตนเอง เมื่อชาวไตขายผีดี ๆ ไปจนหมดแล้ว เหลือแต่ผีร้ายและผีที่ไม่สำคัญ จึงเททิ้งจากบวรภูมิลงทั้งหมด เพราะฉะนั้นจึงปรากฏมีผีร้ายต่าง ๆ อยู่ในชุมชน เช่น ผีกะ ผีกะสือ ผีเย็น ฯลฯ นิทานเรื่องนี้ดูเหมือนจะให้ข้อสรุปว่าชาวไตไม่เหลือผีให้นับถืออีกแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งอาจจะสะท้อนวัฒนธรรมของตนเองว่านับถือพุทธศาสนาแท้จริงและเหนียวแน่นกว่าสังคมอื่น ๆ ถึงกระนั้นก็ตาม ในรูปแบบของพิธีกรรมและความเชื่อ ก็นับว่าความเชื่อเรื่องผียังมีผสมผสานอยู่กับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาอยู่มาก

อิทธิพลของพุทธศาสนาที่เข้ามาภายหลังนั้นมีบทบาทอยู่เหนืออำนาจของผี เนื่องด้วยพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่แสดงถึงความขาวสะอาดและบริสุทธิ์ แต่ในขณะที่อำนาจทางผีเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นสีขาวและสีดำ กล่าวคือให้ทั้งคุณและโทษได้ในขณะเดียวกัน แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ก็ย่อมส่งผลถึงการปรับเปลี่ยนทางความเชื่อของผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อผู้คนได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและเชื่อในสิ่งที่เห็นเหตุและผลมากขึ้น ซึ่งก็ทำให้ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติหรืออำนาจของผีเริ่มลดลง

ในสังคมเมือง จากคำให้สัมภาษณ์ของชาวไทใหญ่ที่มีการศึกษานั้น หลายคนกล่าวไปในทิศทางเดียวกันคือ เชื่อในทางพุทธศาสนามากกว่าที่จะเชื่อทางผี หรือบางคนก็เชื่อแต่ทางพุทธศาสนาเพียงด้านเดียวและปฏิเสธในความเชื่อทางผีโดยสิ้นเชิง ดังความสัมภาษณ์ต่อไปนี้

คุณสมปอง ไตตุมแก่น อาจารย์ที่ศูนย์การเรียนรู้ผู้อพยพ หรือ M.L.C (สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2554) กล่าวว่า “ผมจะศาสนาพุทธแรง ผมไม่ได้ไหว้ผี ผมว่าถ้าเราทำดีผีอาจจะมาไหว้ผมก็ได้นะ ผมเชื่อว่าผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มี แต่ผมไม่นับถือ ผีเจ้าเมืองก็ไม่นับถือ แต่ถ้าในหมู่บ้าน(ที่เมืองหมูเจ้)เขามีการเซ่นไหว้กันก็ต้องไปกับเขา เพราะว่าเขาไปกันหมด ถ้าเราไม่ไปเขาจะว่าเราไม่คบกับกลุ่ม หลังจากวันเพ็ญเดือน 6 ไป ในหมู่บ้านเขาจะมีการเซ่นไหว้กัน ส่วนตัวผมไม่นับถือผีเลย แต่ผมจะภาวนาพุทธคุณ 9 และนับลูกประจำไปด้วย ที่บ้านก็มีแต่แข่งพารา(หิงพระ) ไม่จำเป็นต้องไปนับถือผี ต้องนับถือพุทธอย่างเดียว ศาสนาพุทธนั้นสูงส่ง แม้แต่ผีต่าง ๆ ก็ยังต้องมาเคารพพระพุทธเจ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับสาเหตุที่ไม่มีประเพณีไหว้ผีที่วัดป่าเป้าและวัดกุเต้าเพราะศรัทธาดั้งเดิมที่มาทำบุญนั้นจะมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนเมืองจริง ๆ และที่เป็นลูกหลานชาวไทใหญ่รุ่นก่อน ๆ เมื่อหลายร้อยปี บ้างก็กลายเป็นคนเมืองไปแล้ว ความเชื่อเรื่องผีก็หายไปด้วย”

คุณแสง เมืองดี คณะกรรมการสมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่ ที่วัดกุเต้า (สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2555) กล่าวว่า “ที่นับถือผีก็มีอยู่บางส่วน แต่พี่จะเชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ได้เห็นกับตาได้ อย่างนั้นมากกว่า พี่คิดว่ามันเป็นกับทุกคน สำหรับคนที่ได้เรียนในระดับหนึ่ง ก็จะมีความคิดที่ต่างไป”

คุณเฮือนคำ อาสาสมัครครูสอนภาษาไทยให้แก่นักเรียนที่โรงเรียนชุมชนบ้านบวกรกน้อย สาขาวัดป่าเป้า (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2555) กล่าวว่า “เรื่องผีไม่เชิงไม่นับถือก็ไหว้ได้ แต่ในจิตใจจริง ๆ ก็มีพุทธ พระพุทธ และคำสอนที่เป็นธรรมะ”

คุณสายอาวัน เจ้าหน้าที่มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา หรือ HRDF (สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2555) กล่าวว่า “ไม่ได้นับถือผีอะไร เมื่อตอนเด็ก ๆ นับถือ แต่พอโตมาได้อ่านข้อมูลข้อเท็จจริงต่าง ๆ ก็ทำให้เฉย ๆ กับเรื่องนี้ไป”

คุณคำอิ่ง อมาตยกุล เจ้าหน้าที่สำนักข่าว Democratic Voice of Burma หรือ DVB (สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2554) กล่าวว่า “ที่บ้านไม่มีเซ่งผี (หิ้งผี) มีแต่เซ่งพระ (หิ้งพระ) อันเดียว พี่ไม่นับถือผี แต่มีทำบุญให้ ส่วนมากจะทำให้ช่วงออกพรรษา ตอนอยู่เมืองไตก็ไม่นับถือนับถือพระพุทธเจ้า แต่พ่อแม่เชื่อเรื่องผี”

พระปัญญา พระสงฆ์ผู้สอนภาษาไทยที่วัดป่าเป้า (สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2555) กล่าวว่า “นอกจากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วอย่างอื่นไม่ไหว้เลย ตอนที่อยู่เมืองไต เวลาเขามีพิธีไหว้เจ้าเมือง ผู้ไปร่วมพิธี 100% เป็นชาวบ้าน พระสงฆ์ไม่ต้องไปยุ่ง แต่เราก็ไม่ไปขัด ไปก้าวกาย”

นอกจากความเชื่อทางผีจะลดทอนลงไปในทัศนคติของชาวไทใหญ่โดยเฉพาะที่อยู่ในสังคมเมืองแล้ว วิถีปฏิบัติที่เป็นประเพณีเกี่ยวกับผีก็ไม่มีปรากฏในสังคมเมืองเช่นกัน ซึ่งต่างจากสังคมชายขอบที่มีวิถีประเพณีทางผีที่ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมา หรือเรียกว่า ประเพณีแม่เจ้าบ้านเจ้าเมือง ซึ่งเป็นวิถีประเพณีที่จัดขึ้นในเดือน 7 ของไทใหญ่หรือเดือนมิถุนายนของทุกปี อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในสังคมเมืองจะไม่ปรากฏประเพณีทางผี ก็ใช่ว่าความเชื่อทางผีจะหายไปจากความเชื่อของชาวไทใหญ่ไปเสียทีเดียว ปัจจุบันความเชื่อทางผีก็ยังคงแฝงอยู่ในประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองดังเช่นในกรณีวัดป่าเป้าและวัดกุเต้าที่ยังคงเซ่นไหว้ห่อเสี้ยววัดทุกครั้งที่มีการจัดงานประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา แต่ทั้งนี้อิทธิพลของพุทธศาสนาที่เข้ามานั้นทำให้บทบาทของผีถูกลดทอนลงกลายเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งของประเพณี และบางครั้งก็กลายเป็นส่วนเสริมพุทธศาสนาให้มีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นนอิทธิพลความเชื่อทางพุทธศาสนา รวมถึง

การศึกษายุคใหม่ล้วนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวไทใหญ่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษา และอาศัยอยู่ในสังคมเมืองต่างก็ลดความเชื่อทางผีลงไป อย่างไรก็ตามการนับถือผีและสืบทอด ประเพณีทางผีที่ยังปรากฏในสังคมชายขอบนั้นก็นับว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายในบริบทเชิงสังคม กล่าวคือ การที่สังคมชายขอบยังคงมีประเพณีทางผีอย่างเต็มรูปแบบมีส่วนตอกย้ำให้ผู้คนใน ชุมชนเห็นความสำคัญในบทบาทของผีและเกรงกลัวต่ออำนาจนั้น ซึ่งนับว่าเป็นกลอุบายที่ทำให้ ผู้คนคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติ อันจะ นำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนอย่างสันติ

2. การรับเอาความเชื่อเรื่องผีตามแบบล้านนา

การเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตภาคเหนือของไทยมีส่วนทำให้ชาวไทใหญ่รับเอาความเชื่อที่ เป็นคติทางผีในท้องถิ่นแห่งนี้เข้ามาในความเชื่อของตน กล่าวคือ แม้ว่าชาวไทใหญ่จะมีประเพณี ทางผีนั้นคือ ประเพณีแม่เจ้าเมืองและมีผีที่อยู่คุ้มครองในท้องถิ่นดั้งเดิมของตนซึ่งมีชื่อเรียกขาน ต่าง ๆ ตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา แต่เมื่อชาวไทใหญ่ได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ทางภาคเหนือของไทย หรือในอดีตคือดินแดนล้านนาแล้ว ชาวไทใหญ่เหล่านี้ก็รับเอาความเชื่อทางผีในท้องถิ่นของ ล้านนาเข้ามาในวิถีประเพณีทางผีของตนไปด้วย

ในสังคมชายขอบ การรับเอาความเชื่อเรื่องผีตามแบบล้านนาจะเห็นได้จากความ อธิบายของหมอเมืองผู้ดำเนินพิธีกรรมในประเพณีแม่เจ้าเมืองในบ้านนาหวายและบ้านเมืองนะ ซึ่งต่างก็กล่าวถึงเจ้าเมืองที่อยู่สถิตประจำหอทั้งสามในหมู่บ้านของตน ว่า หอกลาง คือ หอของ เจ้าหลวงคำแดง ผู้เป็นใหญ่ในบรรดาผีทั้งปวง ส่วนหอทางทิศเหนือเป็นที่สถิตของเจ้าข้อมือเหล็ก ผู้เป็นทหารเอกของเจ้าหลวงคำแดง ส่วนหอทางทิศใต้นั้นคุณกันนะ อินทร์เลิศ หมอเมือง บ้านเมืองนะ (สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2555) กล่าวว่า "เป็นที่สถิตของพระนาอินทรา ซึ่งเป็นบุตร ของเจ้าหลวงคำแดง" ทางด้านคุณกันนะ ปู่เซ หมอเมืองบ้านนาหวาย (สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2555) กล่าวว่า "หอทางทิศใต้เป็นที่สถิตของเจ้าพ่อกาบแก้ว ซึ่งเป็นเจ้าเมืองผู้ดูแลบ้านนาหวาย แห่งนี้" แม้ว่าชื่อเจ้าเมืองที่สถิตอยู่ในหอทางทิศใต้ของหมู่บ้านนาหวายและบ้านเมืองนะจะ ไม่ตรงกัน แต่โดยรวมแล้วกล่าวได้ว่า เจ้าเมืองที่สถิตอยู่ในหอทั้งสามของบ้านนาหวายและ บ้านเมืองนะนั้นต่างก็เป็นชื่อผีเจ้าเมืองที่ชาวล้านนาหรือคนทางภาคเหนือของไทยนับถือกันมาช้านาน โดยเฉพาะชื่อของ "เจ้าหลวงคำแดง" ผู้เป็นอาร์กษัคุ้มครองเมืองเชียงดาวและชาวล้านนา ในบริเวณดังกล่าว

ตามตำนานเล่าว่า เจ้าหลวงคำแดงเป็นผู้มีเชื้อสายลัวะถือกำเนิดและเป็นผู้สร้างเมือง ในอาณาเขตล้านนามาก่อนที่พญามังรายจะสร้างเวียงกุมกามและเชียงใหม่ ซึ่งในอดีตบริเวณ

เมืองเชียงใหม่เคยเป็นที่ตั้งเมืองของชาวลัวะมาก่อน และชาวล้านนาเชื่อว่าผู้ใดสร้างเมืองเมื่อสิ้นชีวิตไปก็จะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองเมือง ดังนั้น เจ้าหลวงคำแดง จึงถือเป็นหัวหน้าผีเมืองที่คอยปกป้องคุ้มครองแผ่นดินล้านนาทั้งหมดรวมถึงเมืองเชียงดาวด้วย สำหรับชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตล้านนาก็นับถือเจ้าหลวงคำแดงว่าเป็นผีเจ้าเมืองของตน ซึ่งกล่าวได้ว่าการยอมรับนับถือเจ้าหลวงคำแดงไม่เพียงแต่ชาวล้านนาหรือคนเมืองที่อาศัยในอำเภอเชียงดาวเท่านั้น แต่เจ้าหลวงคำแดงยังเป็นสัญลักษณ์ร่วมที่ชนเผ่าไทกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะชาวไทใหญ่ก็นับถือด้วยเช่นกัน

ในส่วนของสังคมเมือง ถึงแม้ว่าจะไม่มีประเพณีแม่เจ้าเมืองซึ่งเป็นประเพณีทางผีโดยตรงเหมือนในสังคมชายขอบ แต่ลูกหลานชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณแห่งนี้มาช้านานต่างก็นับถือ “เจ้าพ่อช้างเผือก” ซึ่งถือว่าเป็นอารักษ์ประจำท้องถิ่นตำบลช้างเผือกและบริเวณใกล้เคียง เช่น ชุมชนป่าเป้า และชุมชนพัฒนาบ้านกู่เต้า

เจ้าพ่อช้างเผือกถือเป็นอารักษ์คู่เมืองเชียงใหม่ รูปช้างเผือกเป็นอนุสาวรีย์ที่มีความสำคัญทั้งทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมความเชื่อ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (สารานุกรมไทยภาคเหนือ, 2542, หน้า 1863) ว่า ในสมัยพญาแสนเมืองมา กษัตริย์ลำดับที่ 9 ในราชวงศ์มังรายนั้น ล้านนากับสุโขทัยมีสัมพันธไมตรีอันดีต่อกัน ครั้งหนึ่งกษัตริย์ของสุโขทัย คือ พระเจ้าไสยลือไท ได้มีราชสาส์นมาขอกองทัพเชียงใหม่ไปช่วยรบกับอยุธยา พญาแสนเมืองมาทรงยกกองทัพไปช่วยพระเจ้าไสยลือไท เมื่อถึงสุโขทัยได้ตั้งทัพอยู่นอกเมือง แต่การณ์กลับเป็นว่าสุโขทัยยกทัพเข้ารอบโจมตีทัพเชียงใหม่ในเวลากลางคืนของคืนหนึ่งโดยไม่ทันได้ตั้งตัว ทัพเชียงใหม่แตกพ่าย พญาแสนเมืองมาพลัดหลงออกจากกองทัพเสด็จหนีไปทางทิศใต้ และได้พบกับชายสองคน คนหนึ่งชื่ออ้ายออบ อีกคนหนึ่งชื่ออ้ายยี่ระ บุคคลทั้งสองได้ผลักดันแบกพระองค์มาจนถึงเมืองเชียงใหม่ คุณความดีครั้งนั้นพญาแสนเมืองมาทรงชุบเลี้ยงให้เป็นทหารระดับนายพลแล้วให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศใต้ของเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองเชียงใหม่ ที่อยู่ของบุคคลทั้งสองก็โปรดฯ ให้สร้างรูปช้างเผือกไว้

อนุสาวรีย์ช้างเผือกที่ปรากฏในปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่ที่ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นรูปช้างครึ่งตัว 2 เชือก ชื่อว่า “พญาปราบเมืองมารเมืองยักษ์” และ “พญาปราบจักรวาล” เรื่องราวของเจ้าพ่อช้างเผือก ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะอนุสาวรีย์หรืออารักษ์เมือง ต่างก็มีความสำคัญต่อชาวล้านนาและชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวและบริเวณใกล้เคียงเสมอมา

สำหรับความเชื่อดังกล่าวนี้นั้น คุณยงยุทธ จันทกุล ประธานชุมชนพัฒนาบ้านกู่เต้าผู้มีเชื้อสายทางคุณตาที่เป็นชาวไทใหญ่ (สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2555) กล่าวว่า “นอกจากพุทธแล้ว

ก็จะถูกปลุกฝังมาพอสมควร เช่น เจ้าพ่อช้างเผือก ก็เป็นเสื้อบ้านเรามาตั้งแต่อ่อนแต่ออก
อยู่ตรงข้าง 2 ตัวนั้น เป็นเสื้อบ้านของช้างเผือก ปัจจุบันชุมชนบ้านกู่เต้าเป็นผู้ดูแลอยู่"

ดังที่กล่าวมานั้น อาจกล่าวได้ว่าการเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ของชาวไทใหญ่
ไม่ว่าจะเป็นไตเก่าหรือไตใหม่ก็ตาม ต่างก็รับเอาความเชื่อเรื่องผีตามแบบล้านนาเข้ามาในวิถีชีวิต
รวมถึงวิถีประเพณีทางผีในสังคมชายขอบ ความเชื่อทางผีตามคติของล้านนาที่เห็นได้ชัดเจนนั้นก็
คือ ความเชื่อในเรื่องผีเจ้าเมือง ซึ่งถือเป็นผีอารักษ์ที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองสถานที่ต่าง ๆ รวมถึง
แหล่งธรรมชาติและมนุษย์ที่อยู่บริเวณนั้น สำหรับสังคมชายขอบ ผีเจ้าเมืองตามคตินานาชาติชาว
ไทใหญ่นับถือ เช่น เจ้าหลวงคำแดง และเจ้าข้อมือเหล็ก เป็นต้น ส่วนในสังคมเมือง ผีเจ้าเมืองตาม
คตินานาชาติชาวไทใหญ่นับถือและรู้จักกันดีนั้นก็คือ เจ้าพ่อช้างเผือก ซึ่งเป็นผีเจ้าเมืองหรืออารักษ์
ในท้องถิ่นล้านนาแห่งนี้และมีการจัดประเพณีเช่นไหว้กันทุกปี แต่อย่างไรก็ตามประเพณีและ
ความเชื่อทางผีในสองพื้นที่ที่กล่าวมานั้นต่างกันตรงที่ ประเพณีแม่เจ้าเมืองเป็นประเพณีของ
ชาวไทใหญ่ที่มีเฉพาะในสังคมท้องถิ่นดังเช่นสังคมชายขอบ ส่วนประเพณีเช่นไหว้เจ้าพ่อ
ช้างเผือกนั้นเป็นประเพณีของชาวล้านนาที่จัดขึ้นในสังคมเมือง ซึ่งชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่บริเวณ
ช้างเผือกหรือบริเวณใกล้เคียงที่นับถือท่านก็จะไปร่วมในประเพณีดังกล่าวด้วยเช่นกัน

สรุป การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทใหญ่ในจังหวัด
เชียงใหม่เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีความเคลื่อนไหวไปตามกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทาง
สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีและความเชื่อของชาวไทใหญ่ในสังคม
เมือง ซึ่งจากอดีตบริเวณวัดป่าเป้าและวัดกู่เต้าเป็นชุมชนที่มีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกันจำนวน
มากจึงทำให้มีประเพณีไทใหญ่ทั้ง 12 เดือน ต่อมาเมื่อชุมชนชาวไทใหญ่ยุคเก่าได้สลายไปก็มี
ส่วนทำให้ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีได้สูญสลายตามไปด้วย แต่ปัจจุบันเนื่องด้วยในพื้นที่ของ
สังคมเมืองซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีความหลากหลายของผู้คน จึงมีส่วนทำให้เกิดการรื้อฟื้น
ประเพณีไทใหญ่ต่าง ๆ ภายในวัดที่เคยเป็นแหล่งชุมชนชาวไทใหญ่ของสังคมเมือง กอปรกับ
การได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีต่าง ๆ
ภายในวัดก็มีส่วนทำให้กำหนดการและระยะเวลาในการจัดงานประเพณีนั้นต้องปรับเปลี่ยนไป
ตลอดจนบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการงานประเพณีต่าง ๆ ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกันบุคคลจากหน่วยงาน
ภาครัฐมากขึ้น นอกจากการปรับเปลี่ยนทางประเพณีพิธีกรรมแล้ว ความเชื่อของชาวไทใหญ่ใน
สังคมเมืองก็มีปรับเปลี่ยนด้วยเช่นกัน ในบริบทที่ชาวไทใหญ่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นก็ทำให้เชื่อใน
สิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ซึ่งโดยมากแล้วก็จะอิงในหลักคำสอนทางพุทธศาสนามากกว่า
ความเชื่อทางผีซึ่งเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ อย่างไรก็ตามความเชื่อทางผีของชาวไทใหญ่ในสังคม

เมืองปัจจุบันก็ยังมิได้หายไปจากสังคมเสียทีเดียว แต่ความเชื่อดังกล่าวยังเป็นความเชื่อที่แฝงอยู่ในประเพณีทางพุทธศาสนาและกลายเป็นส่วนเสริมความเชื่อทางพุทธศาสนาให้มีความสำคัญมากขึ้น

ในส่วนของสังคมชายขอบ ซึ่งเป็นสังคมของชาวไทใหญ่ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ในระยะไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา ในบริบทดังกล่าวจึงทำให้ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปียังคงเป็นไปตามแบบวิถีประเพณีท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นกำหนดการหรือระยะเวลาในการจัดงานที่ยังคงดำเนินไปตามปฏิทินของไทใหญ่ รวมถึงบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานประเพณีซึ่งโดยมากก็เป็นผู้คนภายในชุมชนและจากชุมชนใกล้เคียง โดยมีได้เกี่ยวข้องกับบุคคลจากหน่วยงานภาครัฐแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันในสังคมชายขอบจะมีประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีครบทั้ง 12 เดือน แต่ประเพณีบางอย่างก็กำลังถูกลดทอนลงไป ดังเช่น ประเพณีปอยแคที่เหลือจัดเป็นเพียงบางปี ส่วนประเพณีที่ไม่มีจัดในชุมชนแล้วก็คือ ปอยซอนน้ำ เนื่องด้วยขาดผู้เชี่ยวชาญในการทำงาชอนซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในประเพณีดังกล่าว นอกจากนี้ในบริบทที่สังคมชายขอบ(ในกรณีศึกษานี้)เป็นสังคมที่มีวัดสำคัญเพียงไม่กี่วัดและสถานที่จัดงานประเพณีเพียงไม่กี่แห่ง ดังนั้นจึงทำให้เกิดการรับนำเอารูปแบบประเพณีจากชนกลุ่มอื่นเข้ามาจัดภายในชุมชน ดังเช่น การจัดประเพณีทานก้วยสลากและประเพณีลอยกระทง รวมถึงการรับนำเอารูปแบบกิจกรรมตามแบบสังคมภายนอกเข้ามาจัดภายในชุมชนด้วยเช่นกัน ดังเช่น การแสดงซอสดริงในงานปอยสา่งลอง และการประกวดนางนพมาศในงานลอยกระทง การจัดงานประเพณีและกิจกรรมตามแบบสังคมภายนอกนั้นนอกจากเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการร่วมกันของชุมชนในการปรับประยุกต์ให้มีประเพณีใหม่ ๆ เกิดขึ้นภายในชุมชนแล้วประเพณีต่าง ๆ ที่เข้ามาก็ยังมีส่วนสร้างความสุขและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วยเช่นกัน

ในส่วนของความเชื่อของชาวไทใหญ่ในสังคมชายขอบนั้น ปัจจุบันชาวไทใหญ่ส่วนมากในชุมชนก็ยังคงนับถือผีและพุทธควบคู่กันไป อีกทั้งในแต่ละปีก็จะมีประเพณีเซ่นไหว้ผี ซึ่งก็คือประเพณีแม่เจ้าเมือง แต่ในบริบทของพื้นที่แห่งใหม่นี้ก็มีส่วนทำให้มีการปรับเปลี่ยนทางความเชื่อเช่นกัน นั่นคือ การรับเอาความเชื่อทางผีตามแบบสังคมล้านนาเข้ามาในวิถีชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องผีเจ้าเมืองที่เป็นอารักษ์ของล้านนา ดังเช่น การนับถือและเซ่นไหว้เจ้าหลวงคำแดงและเจ้าข้อมือเหล็ก ในฐานะผีเจ้าเมือง เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์นี้ก็เกิดขึ้นกับชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองด้วยเช่นกัน ผีเจ้าเมืองตามคติล้านนาในสังคมเมืองที่เป็นที่รู้จักกันดีนั่นก็คือเจ้าพ่อช้างเผือก ทั้งนี้ แม้ว่าในปัจจุบันชาวไทใหญ่ในสังคมเมืองจะไม่มีประเพณีแม่เจ้าเมืองแล้วก็ตาม แต่ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่บริเวณบ้านป่าเป้าและบ้านกู่เต้าซึ่งใกล้กับตำบลช้างเผือก บางส่วน

ก็ยังคงให้ความสำคัญและไปรวมในประเพณีเซ่นไหว้เจ้าพ่อช้างเผือกซึ่งถือผีอารักษ์ประจำใน
ท้องถิ่นล้านนาแห่งนี้

ภาพที่ 5-1 ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้งานปอยสังลองของวัดป่าเป้า
จัดในวันที่ 4-5-6 เมษายน ของทุกปี

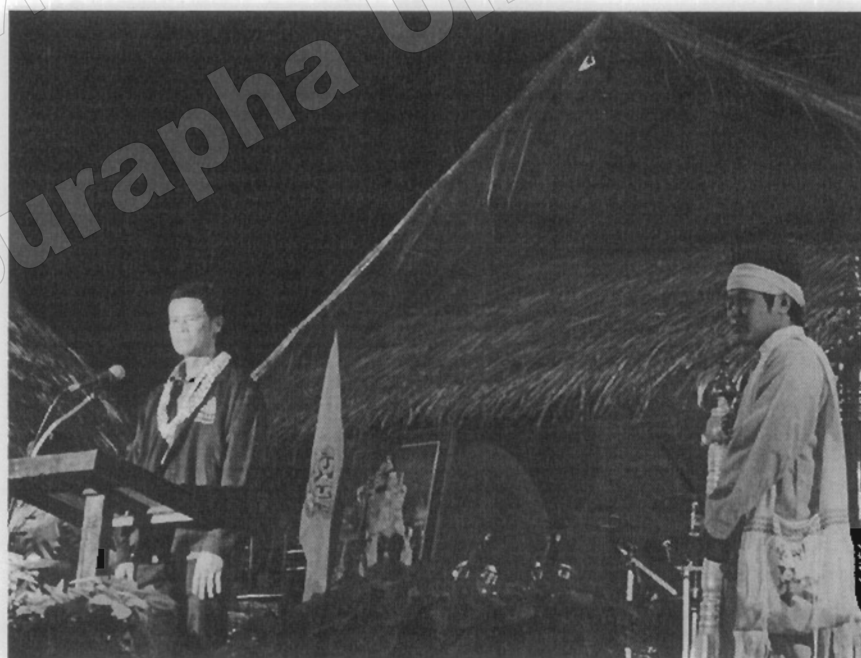
ภาพที่ 5-2 ในพื้นที่ชายขอบกำหนดการในการจัดงานปอยส่างลองยังคงเป็นไปตามปฏิทินท้องถิ่น คือ จัดกันในเดือนสี่ของไทยใหญ่หรือเดือนมีนาคม และการระยะเวลาการจัดงานจะ ประมาณ 5-7 วัน (ภาพจากปอยส่างลองวัดนาหวายวันที่ 25-30 มี.ค. ปี 2552)

ภาพที่ 5-3 ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้รับเชิญมาเปิดงานประเพณีปอยส่างลอง ที่วัดป่าเป้าในปีพ.ศ.2555

ภาพที่ 5-4 รองนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ได้รับเชิญมาเปิดงานประเพณีปอยสังฆาลองที่
วัดกุฎีเต้าในปี พ.ศ. 2554

ภาพที่ 5-5 รองนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ได้รับเชิญมาเปิดงานประเพณีปอยปีไหมไต
ที่วัดกุฎีเต้า ในปี พ.ศ. 2554

ภาพที่ 5-6 การกันตอ (การแสดงความเคารพเพื่อระลึกถึงบุญคุณรวมทั้งขอขมา) ผู้อาวุโสถือเป็น
สิ่งที่ชาวไทยใหญ่ยึดถือและปฏิบัติในช่วงประเพณีสงกรานต์ (ภาพจากบ้านเมืองนะ)

ภาพที่ 5-7 ประเพณีแฮนหัวศีลเป็นประเพณีที่ชาวไทยใหญ่จะร่วมกันนำอาหารและของใช้ที่จำเป็น
ไปให้แก่ผู้ที่มาถือศีลหรือปฏิบัติธรรมที่วัดในระหว่างช่วงเข้าพรรษา
(ภาพจากวัดนาหวาย)

ภาพที่ 5-8 ปอยเจ้าพาราลงเมืองหรือประเพณีตักบาตรเทโวของชาวไทใหญ่ในพื้นที่ชายขอบนั้น จะมีการเชิญพระสงฆ์จากวัดในหมู่บ้านต่าง ๆ ให้มาร่วมกัน (ภาพจากบ้านเมืองนะ)

ภาพที่ 5-9 ชาวไทใหญ่ร่วมกันแห่สงกรานต์ (ผ้าจิวที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ และนำมาร้อยเชือก) รวมทั้งเครื่องไทยธรรมเพื่อไปถวายวัด ในช่วงหลังออกพรรษา (ภาพจากบ้านเมืองนะ)

ภาพที่ 5-10 ชาวไทใหญ่ร่วมกันนำสาางานเคอไปล้อมเจดีย์ภายในวัด (ภาพจากวัดฟวัน)

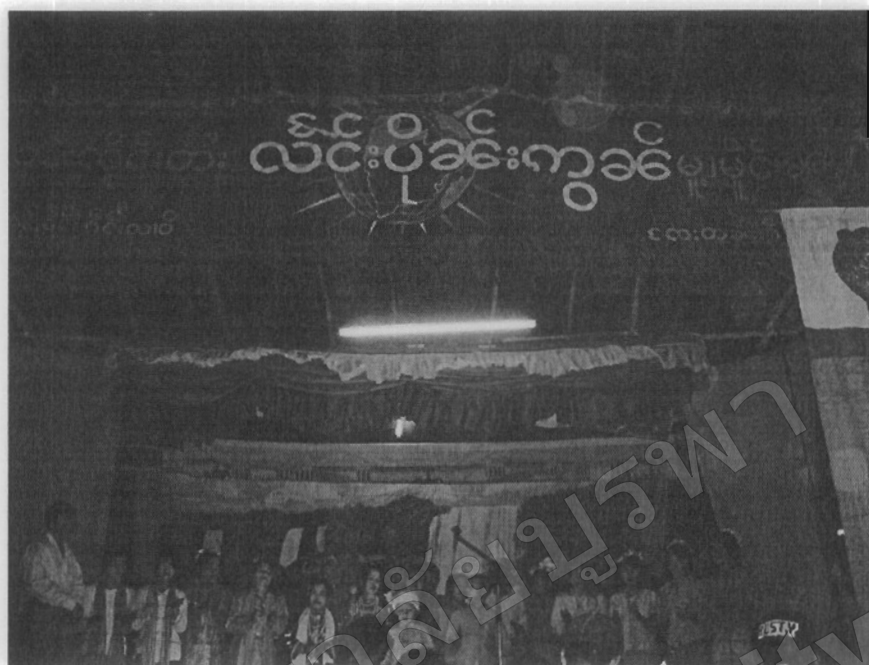
ภาพที่ 5-11 การแสดงคอนเสิร์ตในงานปอยปีใหม่ไตเป็นกิจกรรมรูปแบบสมัยใหม่ที่ได้รับ
การตอบรับเป็นอย่างดีในหมู่ชาวไทใหญ่ (ภาพจากวัดกุเต้า)

ภาพที่ 5-12 ชาวไทใหญ่ร่วมกันร้องเพลงบนเวทีคอนเสิร์ตในงานปอยปีใหม่ไต โดยมีเนื้อเพลงที่สื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของเผ่าพันธุ์และสำนึกรักในความเป็น "ไต" (ภาพจากวัดกุเต้า)

ภาพที่ 5-13 การแสดงซอสดริงแบบสมัยใหม่ในงานประเพณีของชาวไทใหญ่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่รอบนอก (ภาพจากงานปอยสา่งลองบ้านเมื่อนะ)

ภาพที่ 5-14 การแสดงจ๊าดไตหรือลิเกไทใหญ่กำลังถูกการแสดงสมัยใหม่เบียดขับให้จางไปจากงานบุญประเพณีของชาวไทใหญ่ (ภาพจากงานปอยส้างลองบ้านเมืองนะ)

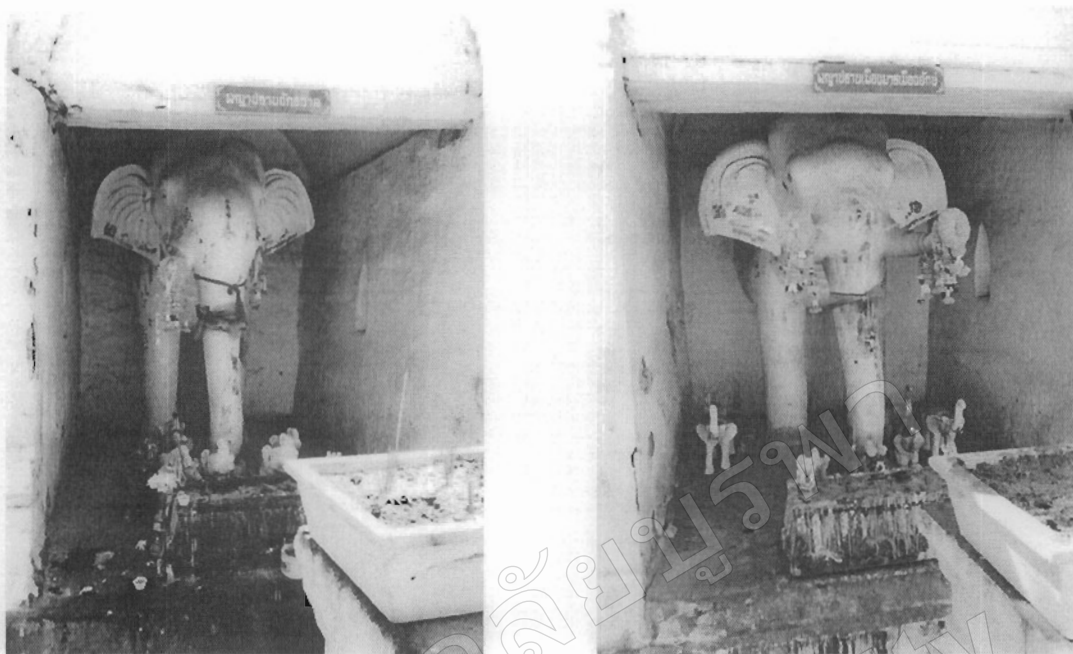
ภาพที่ 5-15 งานประเพณีลอยกระทงในปี 2555 ชาวไทใหญ่ในตำบลเมืองนะได้มาร่วมตัวกันกับชาวบ้านในตำบลทุ่งข้าวพวงในการจัดประเพณีดังกล่าว

ภาพที่ 5-16 การประกวดนางนพมาศนับเป็นสีสันของงานประเพณีลอยกระทง

ภาพที่ 5-17 รูปจำลองของเจ้าหลวงคำแดงผู้เป็นหัวหน้ามีอารักษ์เมืองของล้านนา ซึ่งชาวไทใหญ่
ในอำเภอเชียงดาวต่างให้ความนับถือในฐานะที่เป็นมีเจ้าเมือง

ภาพที่ 5-18 อุนสาวรีย์ช้างเผือกที่คนเมืองและคนไทยใหญ่ในตำบลช้างเผือกและบริเวณใกล้เคียง
(บ้านป่าเป้าและบ้านกุ่มเต้า) ต่างให้ความเคารพนับถือ